

Sven-Ingvar Anderssons arbete i Fredriksdals parker och trädgårdar

- En studie av 20 års samarbete med parkens
renovering och gestaltning

Av Freja Hansson

Sven-Ingvar Anderssons arbete i Fredriksdals parker och trädgårdar

- En studie av 20 års samarbete med parkens renovering och gestaltning

Sven-Ingvar Anderssons work at Fredriksdals parks and gardens

- A study of 20 years collaboration concerning the parks renovation and design

Författad av Freja Hansson

Handledare: Inger Strömberg, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning.
Examinator: Åsa Klintborg Ahlklo, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning.

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Kurstitel: Kandidatarbete i trädgårdsdesign

Kurskod: EX0798

Program/utbildning: Trädgårdsingenjör: design - kandidatprogram

Examen: Trädgårdsingenjör

Ämne: Landskapsarkitektur EX0798

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsmånad och -år: juli -2015

Omslagsbild (Bild 1): Sven-Ingvar Andersson. Tillstånd av Beata Engels Andersson.

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Nyckelord: Sven-Ingvar Andersson, SIA, Fredriksdals friluftsmuseum, restaurering, renovering, fri förnyelse, trädgårdshistoria, trädgårdsarkitekt.

Keywords: Sven-Ingvar Andersson, SIA, Fredriksdals open-air museum, restoration, renovation, free renewal, garden history, garden architect.

SVEN-INGVAR ANDERSSON . ØSTER SØGADE 8 KØBENHAVN K . TELEFON (01) 11 92 06
DK-7357 BY 2888

Sänder här som jag lovade en plan över
Fredriksdals köksträdgårdar, som du möjligtvis
redan har. Jag är glad för att vi kommer
att arbeta samman om köksträdgårdar,
som jag tror mycket på. Kombinationen
av vilda växter och kulturväxter tror jag bli
en bra specialitet för Helsingborg.

Med vänliga hälsningar
Sven-Ingvær,

"Sänder här som jag lovade en plan över Fredriksdals trädgårdar, som du möjligtvis redan har. Jag är glad för att vi kommer att arbeta samman om köksträdgården, som jag tror mycket på. Kombinationen av vilda växter och kulturväxter tror jag blir en bra specialitet för Helsingborg.

Bild 2: Brev från Sven-Ingvær Andersson till okänd mottagare, troligen Lars-Göran Kindström, inför arbete på köksträdgården ca 1975-1977.

Förord

Under våren 2015 kom jag i kontakt med Fredriksdals friluftsmuseum genom min syster som ställde ut sina akvareller i samband med Fredriksdalspraktikan, en utställning med verkstad i herrgårdens södra flygelbyggnad med fokus på att inspirera allmänheten att lära sig mer om trädgård och hantverk. Fredriksdal var en helt ny plats för mig och jag och min syster Märta blev tagna av platsen. Så mycket natur, kultur, historia och hantverk på ett ställe gjorde att det kändes som en perfekt plats att skriva en uppsats om. Vid vidare samtal med anställda på Fredriksdal hörde jag efter om det var något ämne de ville veta mer om och Karin Gustavsson, antikvarie på Fredriksdal, nämnde att en fördjupning i Sven-Ingvar Anderssons formgivning av delar av Fredriksdals park var välkommen. Jag spann vidare på ämnet med glädje vilket har resulterat i veckor med näsan begraven i ritningar, gamla artiklar och kartor. Lockelsen i ämnet låg till stor del i möjligheten att fördjupa sig i en av Sveriges främsta trädgårdsarkitekters verk och arbetsprocess och upptäcka hur en plats successivt utvecklats till det den är idag. I år är det 50 år sedan Sven-Ingvar startade sin förändring av Fredriksdals trädgårdar och det är dags att vi minns hans bidrag till parkens bevarande för framtiden.

Flera personer har bidragit med hjälp och stöd med mitt arbete under våren som förtjänar ett tack. Min handledare Inger Strömberg ska ha stort tack för sitt stora tålamod och hjälp under mitt skrivande och det ska även Maria Nyman Nilsson som varit min kontakt, muntliga källa och bollplank på Fredriksdal. Tack till Kulturmagasinet och Fredriksdal samt alla anställda för fint sällskap, många koppar kaffe och att jag fick plats att skriva hos er på vardagarna. Jag vill även tacka Bruno Östholm och Lotte Möller för att jag fick höra om era intryck av Sven-Ingvars arbete på Fredriksdal. Vidare vill jag tacka Pär Gustafsson, Steen Høyer, Beata Engels Andersson och Anna Jakobsson för visat intresse. Sist men inte minst vill jag tacka familj och vänner för stödet och förståelsen att skolan fick komma först under våren.

Tack!

Freja Hansson
Alnarp, Maj 2015

Sammanfattning

Sven-Ingvar Andersson var en av 1900-talets främsta skandinaviska trädgårdsarkitekter men trots det har inte alla hans verk fått jämbördig uppmärksamhet. Utformningen och renoveringen av delar av Fredriksdals parker och trädgårdar i Helsingborg sträckte sig över ca tjugo år och var på så vis ett av hans längsta projekt tidsmässigt men hans arbete där nämns sällan i litteraturen.

Fredriksdals friluftsmuseum donerades 1918 till Helsingborgs stad med kraven att det bland annat skulle anläggas en botanisk trädgård, vara en plats för kulturhistoriska byggnader och att parkerna skulle bevaras i gammal stil. Sven-Ingvars bidrag till parkutformningen var en del av denna bevaring och renovering av Fredriksdals gröna ytor. Syftet med uppsatsen har varit att belysa Sven-Ingvars gestaltning på Fredriksdal och hans betydelse för platsen.

Uppsatsen är en fallstudie med historisk inriktning baserad på litteratur- och arkivstudier. Texter skrivna av och om Sven-Ingvar Andersson samt ritningar och fotografier av Fredriksdal har undersökts och presenterats för att inte bara få en bild av hur hans design såg ut utan även bakgrunden till dem och att utröna vad som finns kvar av det idag. En anledning att man inte känner till Sven-Ingvars bidrag till Fredriksdal kan vara att han främst rätat upp parkerna och trädgårdarna och föreslagit helhetslösningar eller återskapande med få egna formgivningar. Arbetet tar inte bara upp Sven-Ingvars bidrag till parken under 20 år utan beskriver även kort Fredriksdals historia och vem Sven-Ingvar Andersson var samt hans syn på arbete med historiska trädgårdar. Genom att undersöka parkens historia kan man få en bättre insikt i vad som borde ske i parkens framtid. Eftersom Fredriksdal är ett levande museum som har som mål att sprida information och inspiration till allmänheten om gamla tider finns det även ett värde i att dokumentera platsens trädgårdshistoria inte bara från 1700- och 1800-talen utan även på 1900-talet.

Abstract

Sven-Ingvar Andersson was one of the 20th century's most leading Scandinavian garden architects but regardless of this fact not all of his work have been given equal attention. The design and renovation of parts of Fredriksdals parks and gardens in Helsingborg extended over a period of twenty years and was therefore one of his longest projects time wise but his work there is rarely mentioned in the literature.

Fredriksdals open-air museum was donated in 1918 to the city of Helsingborg with several demands, including the construction of a botanical garden, cultural historical buildings should be collected and the parks old design should be preserved. Sven-Ingvar's contribution to the parks design was a part of this preservation and renovation of Fredriksdals green spaces. The aim of this study was to elucidate Sven-Ingvar's design on Fredriksdal and his importance to the place.

The study is a case study with a historical focus and is based on literature- and archive studies. Texts written by and about Sven-Ingvar Andersson, drawings and photographs have been examined and presented to get an overview of his design, the meaning behind it and how much remains of it today. One reason to why Sven-Ingvar's contribution to Fredriksdal is not widely known could be that he mainly straightened the parks and gardens out and suggested overall solutions or recreations with few new and individual designs. The study does not just focus on Sven-Ingvar Anderson's contribution to the park during a period of twenty years but also contains a part about Fredriksdals garden history and an explanation of who Sven-Ingvar was and his view on work with historical gardens. An examination of the parks history can lead to a better understanding of how the work could be carried out in the future. Fredriksdal is a living museum with the aim to spread information and inspiration to the public about the history, therefore it is also of interest to document its garden history, not only from the 18th and the 19th century but also from the 20th century.

Innehållsförteckning

1. Inledning	
1.1 Bakgrund	1
1.2 Syfte	1
1.3 Avgränsning	1-2
2. Metod och material	2-3
3. Fredriksdals trädgårdshistoria	4-7
4. Sven-Ingvar Andersson	
4.1 SIAs yrkesliv	8-9
4.2 Sven-Ingvars förhållningssätt och förutsättningar för arbete med historiska platser	9-11
5. Sven-Ingvar Anderssons design på Fredriksdal	12-14
5.1 Franska parken	15-18
5.2 Engelska parken	18-20
5.3 Köksträdgården	20-23
5.4 Rosträdgården	24-25
5.5 Caféträdgården	25-27
5.6 Entréallén	27-30
5.7 Övriga nämnda områden	30-31
6. Diskussion	
6.1 Hur såg SIAs förslag ut och vad var bakgrunden till förslagen?	32-34
6.2 Vad finns bevarat idag av hans design?	34
6.3 Hur kommer det sig att man sällan hör talas om designen på Fredriksdal när man talar om Sven-Ingvars samlade arbeten?	35
7. Källförteckning	36-37
8. Bildförteckning	38-40
9. Bilagor	41

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Fredriksdal är ett friluftsmuseum i Helsingborg som under årens lopp brukats på olika sätt. Platsen under de senaste hundra åren ändrats från att vara vanlig jordbruksegendom och familjehem till dess nuvarande form som friluftsmuseum. Fredriksdal är en plats för bevarande av äldre husdjursraser, värdefulla växter och byggnader och finns till för allmänhetens skull. Sedan Fredriksdal donerades till Helsingborgs stad 1918 av Gisela Trapp ligger anläggningens och personalens fokus på historia, kultur, hantverk samt hållbara och undervisande gröna miljöer¹. Fredriksdal har även en skånsk botanisk anläggning och är idag Sveriges näst största friluftsmuseum².

Områdets gestaltning har varierat genom åren och parkens utformning består av delar som skapats under olika epoker tillsammans med drivande människors bidrag och deras stilideal. Parkens besökare kan vandra genom över 200 års trädgårdshistoria och lära sig hur människor levde förr i tiden genom de kulturhistoriska byggnader som flyttats till platsen sedan början av 1900-talet.

Sven-Ingvar Andersson var och är en välkänd och hyllad trädgårdsarkitekt som gjorde sitt avtryck på parkens utformning under den andra delen av 1900-talet. Sven-Ingvar blev efter hand en av sin tids främste i sitt yrke i Skandinavien och han arbetade mycket med just historiska anläggningar. Hans bidrag till parken nämns sällan och i dagens läge är det få som vet exakt hur han påverkade Fredriksdals utseende.

1.2 Syfte

Syftet med uppsatsen har varit att redogöra för och belysa Sven-Ingvar Anderssons arbete på Fredriksdals friluftsmuseum eftersom det inte är vida känt att han gjort insatser i parkens utseende. Ett mer personligt mål är att gå igenom en framstående trädgårdsarkitekt arbete och se hur Fredriksdal kom att se ut som det gör idag.

Några frågor som jag förhållit mig till är:

- Hur såg SIAs förslag ut och vad var bakgrunden till förslagen?
- Vad finns bevarat idag av hans design?
- Hur kommer det sig att man sällan hör talas om designen på Fredriksdal när man talar om Sven-Ingvars samlade arbeten?

1.3 Avgränsning

Arbetet avgränsas till de områden på Fredriksdal där Sven-Ingvar Andersson varit inblandad och tiden då han varit verksam i parkens historia under 1900-talets andra hälft. Mindre beskrivande och förklarande redogörelser om Fredriksdals trädgårdshistoria och Sven-Ingvar Andersson är däremot nödvändiga för att få en bakgrund till hans design i parken på Fredriksdal. Dessa redogörelser sträcker sig då över en längre tidsperiod men fördjupas inte nämnvärt. Områdena som tas upp i

¹ Trapp, Gisela. Donationsbrev. 1918-03-19. Kulturmagasinet i Helsingborgs kopia, original i Helsingborgs stadsarkiv, F2EA15.

² Berggren Bärning, Ann -Margreth. Grönskans museum; *Utblick landskap*, Nr 2, 1993.

arbetet är de som påverkats av Sven-Ingvar och beskrivs i stora drag hur de såg ut innan, hur förslaget såg ut och hur det såg ut efter.

2. Metod och material

Följande uppsats är en fallstudie med historisk inriktning på Sven-Ingvar Anderssons arbeten på Fredriksdal friluftsmuseum. Informationen har hittats genom litteratur- och arkivstudier. Skrivprocessen startades samtidigt med informationssökningen med en grovkladd av arbetet med rubriker och kommentarer som successivt förfinades och bearbetades till slutgiltig version. Vid undersökandet av en historisk plats som Fredriksdal används fotografier, ritningar och kartor som källmaterial i lika stor utsträckning som skriftliga källor och därför är det även väsentligt att visa dessa i uppsatsen. Till uppsatsen bifogas även fyra bilagor som innehåller tre ritningar från 1965 och en ritningsförteckning över samtliga ritningar gjorda av Sven-Ingvar Andersson till Fredriksdal.

Sökningen på relevant litteratur började storskaligt och internationellt på web of science med sökorden Sven-Ingvar Andersson, Fredriksdal och SIA som är en i gröna kretsar välkänd förkortning av hans namn. Sökresultaten blev minimala i denna större sökning vilket ledde till sökningar på mindre och mer anpassade sökmotorer på Sveriges bibliotek för att finna de mindre och mer specifika källorna.

Eftersom Sven-Ingvar Anderssons design på Fredriksdal inte uppmärksammats i samma utsträckning som vissa av hans andra projekt är en del källor för litteraturstudien artiklar av eller om Sven-Ingvar i facktidsskrifter och dagstidningar. Däremot baseras huvudparten av arbetet på hans textförslag från 1965 och 1975 och de ritningar som han producerade till platsen mellan åren 1965 och 1983. Fotografier inom den givna tidsramen över Fredriksdals område blev även en pålitlig källa för att utröna när och hur de olika gestaltungsförslagen verkställdes.

Tidigare uppsatser om Sven-Ingvar på Fredriksdal kunde inte hittas på Epsilon, det fanns vissa där de båda nämndes men inga med samma inriktning som denna uppsats.

Arkivsökningen och ritningarna var av största vikt för att kunna förstå hur Sven-Ingvar tänkte och hur hans ursprungliga design såg ut. Fredriksdals arkiv innehöll de ritningskopior som Sven-Ingvar lämnat in 1965 och 1975 men det fanns ingen information om det var allt som fanns om Fredriksdal eller om en del saknades. Pär Gustafsson, professor emeritus på Alnarp, och Steen Høyer, professor i byggningskonst i stad och landskap på Kunstakademien i Köpenhamn, kontaktades om tips var Sven-Ingvars arkiv kunde finnas och de hänvisade främst till Kunstbibliotekets arkiv. Danmarks Kunstbibliotek kontaktades och de hade en mapp med ritningar märkta Fredriksdal i arkivet i Søborg. Flera gamla ritningar som Fredriksdal inte hade sen tidigare återfanns då och originalen till vissa av Fredriksdals kopior fanns även i detta arkiv.

Muntliga källor var inte med i beräkningen från början men allt eftersom tiden gick blev det tydligt att det fanns få nedskrivna källor om vad som gjorts trädgårdsmässigt på Fredriksdal under Sven-Ingvars tid. Personer som skulle kunnat ha information om Sven-Ingvar och hans förehavanden kontaktades vilket ledde till samtal med Maria Nyman Nilsson, landskapsarkitekt på Fredriksdal, Bruno Östholm, tidigare landskapsarkitekt på parkförvaltningen samt Lotte Möller, välkänd författare till bland annat *Tre mästarare Tre trädgårdar* som refereras till i denna uppsats. Samtliga personer har på något vis kommit i kontakt med Sven-Ingvar under tiden han arbetade med Fredriksdal eller efter samt besitter stor kunskap om platsen och personen ifråga. Samtalen skedde på kulturmagasinet på

Fredriksdal med Maria och Bruno och med Lotte i hennes trädgård i Lund. Vid båda tillfällena användes diktafon. Jakob Sandberg, botanist och landskapsvårdare på Fredriksdal, har även hjälpt till med information om områden som rör hans arbete i parken. Samtalet med Lotte Möller beslöts att inte användas för arbetet men var ett fint sätt att få en uppfattning om vem Sven-Ingvar var som person.

3. Fredriksdals trädgårdshistoria

Fredriksdals historia tog sin början år 1787 då Fredrik Wilhelm Cöster, en dykeridirektör från Helsingborg, byggde Fredriksdals herrgård åt sig och sin familj. På 1700-talet låg inte området i Helsingborg stad som det gör idag utan byggdes som Cösters lantställe och var omgärdat av åkrar och tillhörande ägor³.

Huset byggdes i korsvirke 1787-88 och på en karta från samma tid kan man ännu inte se någon anlagd trädgård men en del av parken som kallas den franska parken sägs däremot ha blivit anlagd samma år som huset byggdes⁴. Den franska parken är än idag en levande del av parken. När F.W. Cöster dog tio år senare tog hans son, som även han hette F.W. Cöster, över egendomen och bodde då där året runt istället för bara på somrarna⁵. Det var även F.W. Cöster den yngre som lät bygga flygelbyggnaderna till herrgården⁶. 1811 bytte egendomen ägare till Anders Petter Ståhle som sägs ha byggt en del av de omkringliggande ekonomibyggnaderna och bidrog till gårdens utvidgande fram till sin död 1832⁷.

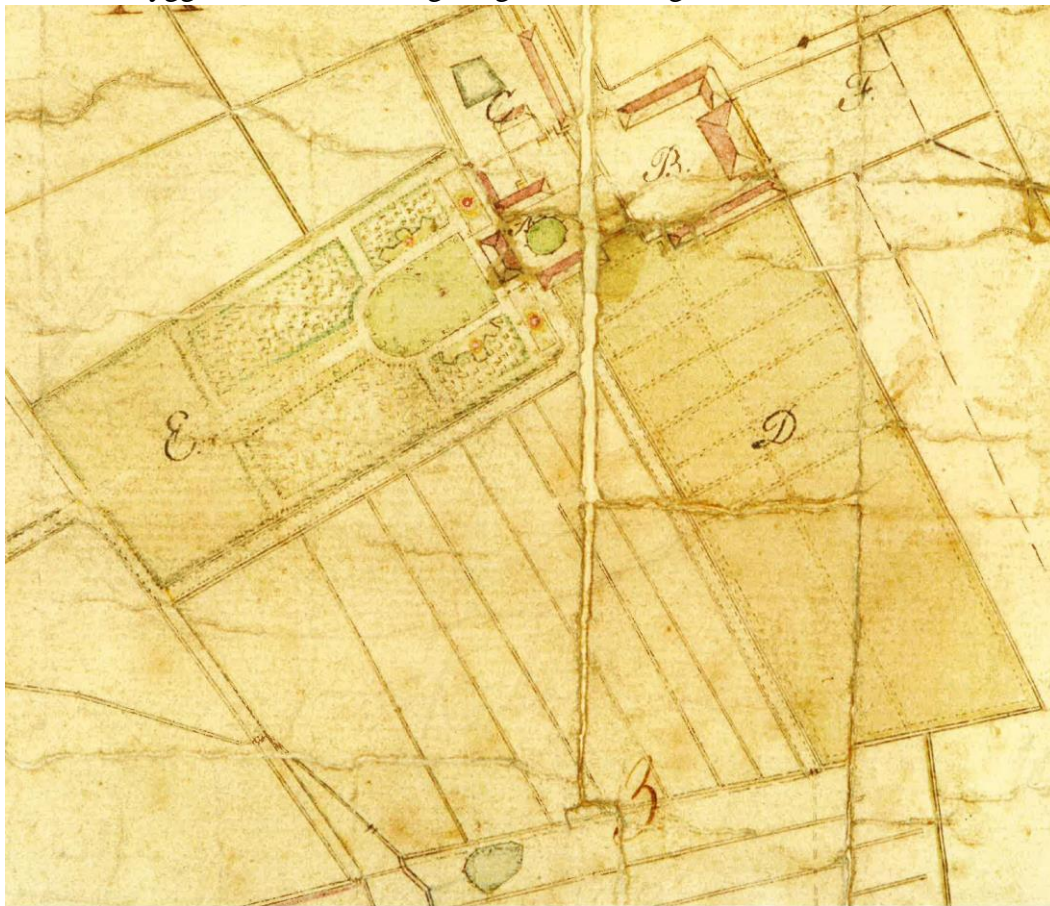

Bild 3: Fredriksdal år 1826. Visar den franska parken, herrgården och ekonomibyggnaderna samt köksträdgården som tillkom till parken under denna tid.

³ *Nytt om gammalt- Fredriksdals herrgård 200 år*, Helsingborgs museum, 1986.

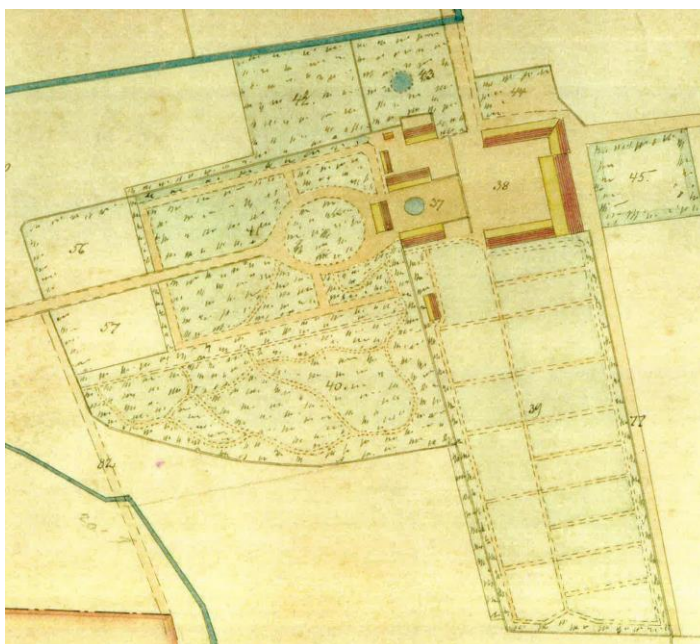
⁴ Berggren Barring, Ann -Margreth. Grönskans museum, 1993.

⁵ *Nytt om gammalt- Fredriksdals herrgård 200 år*, 1986.

⁶ Ohlsson, Karin. Engdahl, Björn. Fredriksdalsminnen. Ann Louise Kemdal (red.), *Kring kärnan* 26. Författarna och Helsingborgsmuseum, Helsingborg, 1997.

⁷ *Nytt om gammalt- Fredriksdals herrgård 200 år*, 1986.

På kartan på föregående sida från 1826, då Fredriksdal var i Ståhles ägo, ser man tydligt den symmetriska franska parken med dess lövgångar väster om huvudbyggnaden med avenboksgången och den rundade gräsmattan framför huset. På var sin sida om gräsmattan finns det böljande inklipp i häckarna som verkar vara bersåer. I varje berså och på ömse sidor

om huset finns röda prickar som borde markera statyer eller

Bild 4: År 1877. Visar tillkomsten av den engelska parken med sina slingrande gångar och en ny form på gräsmattan framför herrgården.

liknande utsmycknad. Här kan man även se de nya ekonomibyggnaderna, en anlagd fyrkantig damm och en upphöjd grönyta mellan huvudbyggnaderna som borde vara gräs. Från byggnadernas ena sida och mot högra hörnet sträcker sig en grön upprutad rektangulär yta som är grönnitad även den och verkar höra till godset. Detta borde symbolisera en köksträdgård som har berättats anlagts på Fredriksdal under 1800-talet och återskapats senare under 1900-talet⁸. Efter A.P. Ståhles död bytte Fredriksdal ägare flera gånger för att sen komma tillbaka till släkten Ståhle på 1860-talet⁹. På kartan från 1877 här ovan syns en ny parkdel i anslutning till den franska parken. Denna rundade del med slingrande stigar kallas för den engelska parken och finns än idag. Stigar har gjorts i den franska parken för att ansluta den till den engelska på den norra sidan och gräsmattan framför herrgården tycks ha gjorts rundare än den varit på kartan från Cösters tid. Fler gröna områden är utmarkerade än på förra kartan och tyder på en ökning av godset delar och den fyrkantiga dammen har rundats av. Ståhle ägde Fredriksdal ända tills 1898 då den välkända helsingborgsbon Oscar Trapp köpte egendomen till sig och sin familj. När denne senare avled 1916 ärvde hans fru Gisela Trapp egendomen som bara två år senare den 19 mars 1918 donerade det mesta av Fredriksdal till Helsingborg stad med ett specifikt syfte att bevara för framtiden.¹⁰ Fredriksdals användning förändrades då radikalt och gick från att vara ett privat hem till ett friluftsmuseum för helsingborgsborna. I sitt donationsbrev skrev Gisela att det skulle anläggas en trädgård med förr odlade och sällsynta växter, en botanisk trädgård samt att trädgård och park skulle bevaras i sitt gamla skick. Borgen (Herrgården) och sidobyggnaderna fick enligt hennes utsaga inte bevaras utan skulle göras om till museum med inredning från 1700-talet samt minnen från gamla Helsingborgsfamiljer. Dessutom föreslog

⁸ Ohlsson, Karin. Engdahl, Björn. Fredriksdalsminnen, 1997.

⁹ *Nytt om gammalt- Fredriksdals herrgård 200 år*, 1986.

¹⁰ Gustavsson, Karin. Gisela trapp- Glimtar ur en konsulinnas liv, Ann Louise Kemdal (red.), *Kring kärnan* 26, Författarna och Helsingborgsmuseum, Helsingborg, 1997.

hon att det skulle beredas plats för gamla och kulturhistoriskt värdefulla byggnader.¹¹ Giselas önskemål för donationen har sedan dess varit vägledande för parkens användning och utseende.

En av de första större förändringarna i parken efter donationen var att anlägga en häckteater med inspiration i fransk barockstil norr om den tidigare nämnda franska parken

från 1700-talet. Växterna planterades 1927 och vid år 1932 var de tillräckligt stora för att den första teaterföreställningen skulle kunna sättas upp på Fredriksdals egna friluftsteater. Teatern har sedan dess varit ett populärt besöksmål och har både haft den välkända Nils Poppe och den nuvarande Eva Rydberg som teaterdirektör.

De första av de gamla och kulturhistoriskt viktiga byggnaderna som Gisela Trapp ansåg borde flyttas till parken flyttades dit redan på 20-talet och sen dess har det tillkommit fler och fler.¹²

Arbetet med den botaniska trädgård som nämndes som krav i donationsdokumentet från 1918 påbörjades med bildandet av en kommitté 1931 som skulle utreda bildandet av en botanisk trädgård på Fredriksdal. År 1936 offentliggjordes planerna i texten *Utredning rörande botaniska trädgården å Fredriksdal*, då bestämdes även att den botaniska trädgården skulle utformas till en skånsk botanisk trädgård och delas upp i två delar, den systematiska och den växtgeografiska. Sedan arbetet började med trädens planterande i de växtgeografiska delarna samma år har den botaniska trädgården växt fram successivt och är i ständig utveckling.¹³ Den skånska botaniska trädgården på Fredriksdal ser inte bara undervisning för allmänheten som sin uppgift utan speciellt bevarande av hotade växter för framtiden¹⁴.

Bild 5: Detalj från Häradsekonomisk karta från 1910-1915 över Fredriksdal. Visar hur Fredriksdal utvidgats ytterligare och markerar ut det som bör vara kastanjerna mellan gårdarna och den nord-syd gående häcken från ekonomibyggnaderna syns tydligt.

Bild 6: Fotografi av den landskapsbotaniska delen på Fredriksdal 2015.

¹¹ Trapp, Gisela. Donationsbrev, 1918.

¹² Ohlsson, Karin. Engdahl, Björn. Fredriksdalsminnen, 1997.

¹³ Vallin, Hervid. *Botaniska trädgården inom Fredriksdals friluftsmuseum*, Helsingborg, Schmidts boktryckeri, 1965.

¹⁴ Sandberg, Jakob; botanist och landskapsvårdare på Fredriksdal. Samtal 2015-05-26.

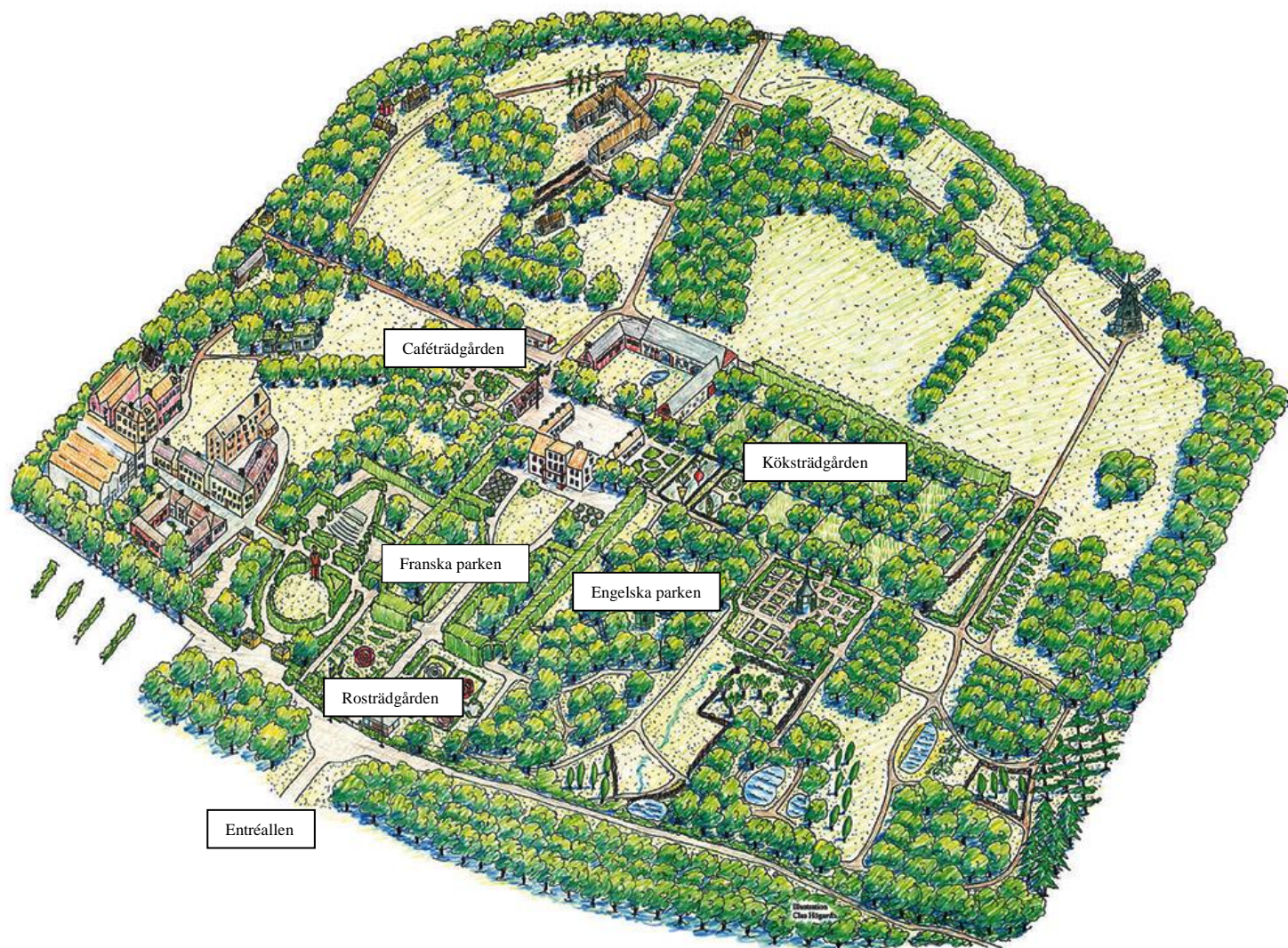

Bild 7: Karta över Fredriksdals friluftsmuseum, ritad av Clas Högardh på uppdrag av Fredriksdal 2004. De utmarkerade platserna har Sven-Ingvar gjort ritningar och större förslag till. Längst ner till vänster är området som idag pryds av ett stads kvarter med äldre byggnader och kulturmagasinet. De klippta häckarna bredvid till höger är de häckar som omger teaterområdet. Längst ner till höger på bilden ligger den botaniska trädgården med olika biotoper och systematiska delen som är utmarkerat bredvid den engelska parken.

4. Sven-Ingvar Andersson

4.1 SIAs yrkesliv

Sven-Ingvar Andersson kom till världen den 22 augusti 1927 i Södra Sandby¹⁵ och lämnade den strax innan sin åttioårsdag 2007¹⁶. Under sin livstid hann han bli en av de främste i sitt gebit under nittonhundratalets senare hälft och föra sina visioner vidare genom undervisning, böcker, artiklar och utförda verk till främst skandinaver men även runt om i världen¹⁷. Trädgårdsarkitektyrket lockade tidigt och han började sin resa direkt efter studenten för att ta sig dit. Han började sin bana som assistent åt en trädgårdsmästare i sin födelseort och fortsatte vidare till Alnarp där han utbildade sig till hortonom och praktiserade vidare i Magnus Johnsons plantskola i Södertälje. Sven-Ingvar tog även en fil.kand. på Lunds universitet i ämnena botanik, genetik och konsthistoria vilket kan ha underlättat

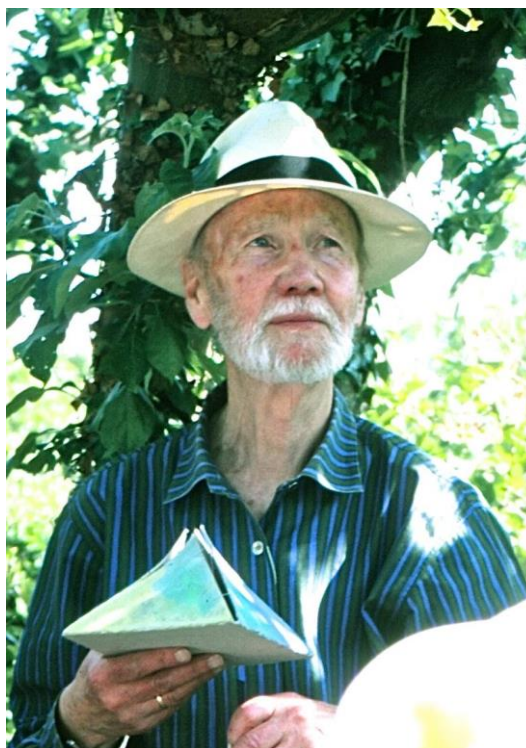

Bild 8: Sven-Ingvar Andersson på en av sina sommarfester.

att ge honom ytterligare tyngd i sin roll som trädgårdsarkitekt som än så länge var ett relativt ovanligt yrke och knappt var känt bland dåtidens lärare på Alnarp.¹⁸ När studierna var avklarade fick han sin första större anställning i trädgårdsvärlden hos sin före detta lärare Sven Hermelin och hans kollega Inger Wedborn i Stockholm 1955¹⁹. Hermelin blev sedermera en god vän till Sven-Ingvar och även om han inte var särskilt intresserad av dennes arbete med bland annat restaurering av herrgårdsparkar vid den tiden skulle han komma att bli involverad i den sortens arbete senare i livet. När Sven-Ingvar och hans fru Karin kände att de ville lämna storstaden några år senare flyttade de tillbaka till Skåne. Helsingborgs parkförvaltning och stadens dåvarande stadsträdgårdsmästare Arvid Bengtsson blev Sven-Ingvars nya arbetsgivare där han trivdes och fick driva igenom flertalet givande projekt. När Sven-Ingvar slutade hos Helsingborgs parkförvaltning 1959 startade han eget kontor som

¹⁵ Sven-Ingvar Anderssons Curriculum vitae. *Festskrift tilegnet Sven-Ingvar Andersson*, Steen Høyer, Annemarie Lund och Susanne Möldrup (red.), Köpenhamn: Arkitektens forlag, 1994.

¹⁶ Friberg, Per. Sven-Ingvar Andersson: En syntes av biologi, teknologi och konst. Minnesord Sydsvenska Dagbladet. 2007-08-10, <http://www.sydsvenskan.se/familj/minnesord/sven-ingvar-andersson-en-syntes-av-biologi-teknologi-och-konst/>. (Hämtad 2015-04-24)

¹⁷ Høyer, Steen, Forord. *Festskrift tilegnet Sven-Ingvar Andersson*, Steen Høyer, Annemarie Lund och Susanne Möldrup (red.), Köpenhamn: Arkitektens forlag, 1994.

¹⁸ Möller, Lotte. *Tre mästare Tre trädgårdar*. Stockholm: Natur och Kultur, 2006.

¹⁹ *Festskrift tilegnet Sven-Ingvar Andersson*. Steen Høyer, Annemarie Lund och Susanne Möldrup (red.), 1994.

efter en mindre uppstarttid blev överhopat med uppdrag. Samma år gjorde han även något som skulle påverka hans fortsatta karriär, han kontaktade professor C.Th. Sörensen vid Konstakademien i Köpenhamn med en förfrågan att få besöka Sörensens föreläsningar utan att vara en student på universitetet men blev erbjuden en deltidstjänst istället.²⁰ När C.Th. Sörensen avgick från sin post som professor i landskaps- och trädgårdskonst 1963 föreslogs det att Sven-Ingvar skulle ta över hans plats. Han var då bara 36 år men hade redan arbetat som assistent, lärare och senare även lektor vid konstakademin i Köpenhamn i fyra år.²¹ Sven-Ingvar stannade kvar som professor ända till 1985 och senare även mellan åren 1990-91 men arbetade parallellt med sitt arbete där med olika projekt i främst Sverige och Danmark. Några av hans verk återfinns i Clemenstorget i Lund, Museumplein i Amsterdam, Ronneby brunn och Tycho Brahes trädgård Uraniborg Ven. De två sistnämnda är troligtvis hans mest kända restaureringar av historiska trädgårdar.²²

4.2 Sven-Ingvars förhållningssätt och förutsättningar för arbete med historiska platser

När Helsingborgs Dagblad skrev en artikel om Sven-Ingvars stundande professur 1969 syntes redan hans ställningstagande och vurmande för trädgård- och landskapsutformning som konstform samt hans intresse för tidsaspekten i ett trädgårdsskapande. Sven- Ingvar betonade i artikeln vikten av att minnas att många parker inte är helt färdiga förrän hundra år senare och att det då måste grundas på en tidlös design och inte ritas enligt tidens rådande mode.²³ I sin utredning om Fredriksdals trädgårdar från 1965 tog Sven-Ingvar upp komplexiteten med att göra en trädgårdsrestaurering. Han påstod att ”varje gammal trädgårds utseende är summan av en planläggningsidé, växtmaterialets självständiga utveckling och den förskjutning i synsätt, som ägt rum sedan anläggningsdagen”²⁴. Sven-Ingvar betonade även vikten att minnas att en trädgård är föränderlig med sitt levande byggmaterial och bör planeras utefter de förutsättningarna. En trädgård kan inte planeras så att den bara är optimal om 20 år utan måste planeras så att den upplevs lika väl i alla utvecklingsstadier.²⁵

I frågan om hur man skulle ta sig an en historisk trädgård eller park visade Sven-Ingvar tydligt sina förhållningssätt. Redan 1957 höll han ett föredrag vid Föreningen för dendrologi och parkvårds årsmöte om hans ståndpunkt om att antingen bevara, förnya eller förändra gamla trädgårdar²⁶. I texten framhölls behovet att bevara välvårdade gamla trädgårdar och parker för framtiden, inte

²⁰ Möller, Lotte. *Tre mästare Tre trädgårdar*, 2006.

²¹ Ung hälsingborgare föreslås till konstprofessur i Danmark. *Helsingborgs Dagblad*. 1963-08-29.

²² *Festskrift tilegnet Sven-Ingvar Andersson*. Steen Høyer, Annemarie Lund och Susanne Möldrup (red.), 1994.

²³ Ung hälsingborgare föreslås till konstprofessur i Danmark. 1963.

²⁴ Andersson, Sven-Ingvar, *Utredning 1965 om Fredriksdals trädgårdar*, 1965.

²⁵ Ibid, 1965.

²⁶ Andersson, Sven-Ingvar, *Våra gamla trädgårdar och den nya tiden- Bevara, förnya, förändra*. Särtryck ur föreningens för dendrologi och parkvård årsbok *Lustgården 1958-59*, Uppsala: Almqvist & Wiksells boktryckeri AB, 1960.

bara på grund av dess egenskap som konstverk utan även på grund av dess karaktärsgivande egenskaper och historiska intressen. Dokumentering och inventering av gamla trädgårdar vid gränsen till ruiner ansågs vara ett viktigt steg innan all information försvann helt från platsen. I trädgårdar där det löpande underhållet inte varit optimalt och anläggningen börjat förlora sin form rekommenderades en restaurering som enligt Sven-Ingvar fanns i tre varianter. Dessa tre varianter definierade han som att "Pastisch restaureringen ger en tidstrogen miljö, den antikvariska restaureringen skapar levande trädgårdsmuséer och den tredje metoden slutligen, den nyskapande, ger plats för modernt liv inom en historisk ram".²⁷

För att reda ut tillvägagångssätten ytterligare skrev han artikeln Principper för bevaring i tidningen Landskab 1993 där han definierar de tre begreppen som skiljer sig i hur man förhåller sig till platsen, historien och åtgärderna. Tankarna han uttryckte här var liknande de som uttrycks 36 år tidigare men har genomgått vissa förändringar. Begreppen som nämndes var rekonstruktion, renovering och hans egna begrepp fri förnyelse.²⁸

Rekonstruktion betyder enligt Sven-Ingvar att återskapa platsen till dess tidigare utseende och att man då har den ursprungliga ritningen och använder sig av samma slags material, anläggningsteknik och hantverkare som tros ha använts den första gången trädgården anlades. Eftersom en rekonstruktion grundas på hur platsen sett ut från ett historiskt perspektiv är det i egentlig mening konsthistorikerns roll att komma fram med designen. En eventuell trädgårdsformgivare har då rollen som tekniker istället och bidrar med sin trädgårdskunskap. På grund av det omfattande arbete som ligger bakom en rekonstruktion är den väldigt tids- och pengakrävande.

En renovering lyfts i sin tur fram av Sven-Ingvar som svår även den eftersom man inte följer existerande historisk fakta lika bokstavligt utan tvingas göra avvägningar av vad man vill prioritera på platsen. En trädgårdsformgivare som är med i en renovering får då en större konstnärlig frihet och måste fokusera på att bevara platsens ande och känsla och inte tvunget vara historisk korrekt i alla lägen.

Fri förnyelse kan i vissa människors ögon verka lite drastiskt och används främst när det är för lite kvar av det gamla för att välja de två tidigare tillvägagångssätten. Sven-Ingvar framhåller att man strävar efter att bevara olika saker i anläggningen beroende på vilket tillvägagångssätt man väljer. I en rekonstruktion bevarar man formen, i en renovering anden och känslan och i fri förnyelse är det värdigheten och den konstnärliga kvaliteten som ligger i fokus eftersom det föregående är utom räckhåll.²⁹

Förarbetet som krävs för att rusta upp eller ändra i en äldre park med historia har ändrats en del genom åren. 1965, Samma år som Sven-Ingvar påbörjade sin upprustning på Fredriksdal, antogs ett internationellt dokument kallat Venedigdokumentet som handlade om hur man skulle förhålla sig till "bevarande och restaurering av minnesmärken och områden av historiskt intresse"³⁰. Texten fokuserar på minnesmärken och områden i allmänhet och inte

²⁷ Andersson, Sven-Ingvar, Våra gamla trädgårdar och den nya tiden- Bevara, förnya, förändra, 1960.

²⁸ Andersson, Sven-Ingvar, Principper för bevaring, *Landskab*, Nr 5, 1993.

²⁹ Andersson, Sven-Ingvar, *Landskab*, 1993.

³⁰ ICOMOS, Venedigdokumentet, 1965. http://www.icomos.se/wp-content/uploads/2013/05/Venice_Charter_-Sv.pdf (hämtad 2015-05-27)

på trädgårdar i synnerhet men 1982 kom en fortsättning på Venedigdokumentet som kallades Florensdeklarationen och tog upp mer specificerade tillvägagångssätt vid arbete i en historisk trädgård. Båda skrifterna utformades av ICOMOS vilket står för International Committee Of Monuments and Sites.³¹ Då Sven-Ingvar startade sin bana var det få som talade om trädgårdsarkeologiska undersökningar vilket nuförtiden blir allt vanligare vid arbeten i historiskt viktiga trädgårdar. Sen dess har även olika icke förstörande metoder tagits fram och används i större utsträckning som till exempel georadar, mindre utgrävningar på väl valda ställen och analyser av jord, pollen och makrofossil.³²

³¹ ICOMOS, Florensdeklarationen, 1982. http://www.icomos.se/wp-content/uploads/2013/05/Florensdeklarationen_1982.pdf (hämtad 2015-05-27)

³² Flinck, Maria. *Historiska trädgårdar- Att bevara ett föränderligt kulturarv*. Stockholm: Carlsson bokförlag, 2013.

5. Sven-Ingvar Anderssons design på Fredriksdal

När Sven-Ingvar Andersson började sitt arbete på Fredriksdal var han redan en framstående trädgårdsarkitekt inte bara i Sverige utan även i Danmark där han sedan 1959 hade arbetat som lärare, lektor och professor inom landskaps och trädgårdskonst³³. Sven-Ingvar var mer eller mindre involverad i Fredriksdals grönområden i tjugo år mellan åren 1965 och 1985³⁴. På sextiotalet när arbetet med att rusta upp parken påbörjades hade Fredriksdal bara hand om skötseln av den botaniska delen och resten av parkens skötsel föll på parkförvaltningens lott³⁵. Uppdraget med en principplan för parkens upprustning och utredning av Fredriksdals kulturhistoriska trädgårdar som Sven-Ingvar anställdes för tycks ha varit ett beställningsjobb från museistyrelsen för Helsingborgs museum. Efter utredningens utförande verkade det vara upp till kulturnämnden att godkänna arbetet och sen skedde planeringen för utförandet tillsammans med parkförvaltningen.³⁶ Sven-Ingvar skriver inte om alla delar i parken utan utelämnar den botaniska delen vilket troligtvis beror på arbetsfördelningen inom avdelningarna samt var behovet fanns.

I ett brev från Lars-Göran Kindström, museichef i Helsingborg under perioden 1955-1977³⁷, till kulturnämnden i augusti 1975 återfinns en beskrivning av hur trädgårdsutformningarna behandlades administrativt och hur arbetet med parken fördelades över åren³⁸. Lars-Göran beskriver hur Sven-Ingvar Anderssons principförslag för parkens utformande och återförande till ett äldre utseende antogs 1965. De började med att rusta upp den franska parken och

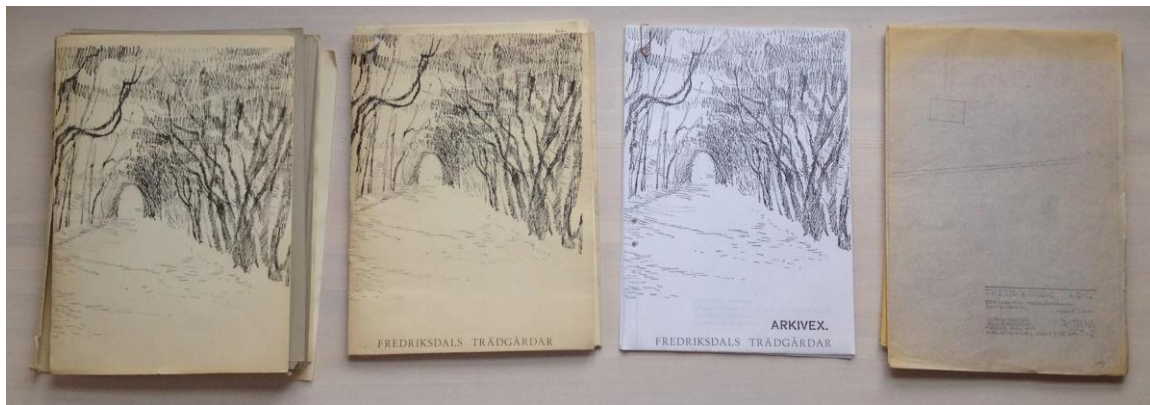

Bild 9: Materialet från 1965 sett från vänster: häfte med fotografier av parken, Häfte med historiska fotografier, Text om föreslagna förändringar och ritningar över förslagen.

³³ *Festskrift tilegnet Sven-Ingvar Andersson*. Steen Høyer, Annemarie Lund och Susanne Möldrup (red.), 1994.

³⁴ *Sven-Ingvar Andersson 2002- havekunstens idé*. Høyer, Steen (red.), Utställningskatalog. Köpenhamn: Arkitektens forlag, 2002.

³⁵ Berggren Barring, Ann-Margreth. Grönskans museum, 1993.

³⁶ Kindström, Lars-Göran. Brev till kulturnämnden, 1975-08-12. Kulturmagasinet i Helsingborg, Arkivlåda om Sven-Ingvar Andersson.

³⁷ *Helsingborgs stadslexikon*. [Http://stadslexikon.helsingborg.se/index.php?title=Lars-Göran_Kindström](http://stadslexikon.helsingborg.se/index.php?title=Lars-Göran_Kindström), (hämtad 2015-05-07)

³⁸ Kindström, Lars-Göran. Brev till kulturnämnden, 1975.

grönområdena kring herrgården och caféet och började även så smått på den engelska parken men inga större åtgärder gjordes där eftersom den ansågs vara relativt presentabel redan.³⁹

1965 presenterades Sven-Ingvars principförslag vars enda kända version ligger på Kulturmagasinet i Fredriksdal och det består av 3 ritningar över Fredriksdal, ett häfte med bilder och kartor över Fredriksdal och dess forna ägare, ett häfte med svartvita fotografier av parken från punkter som är utmarkerade på inventeringskartan från 1964 samt ett häfte med en förklarande text om parkens upprustning. De tre ritningarna visar trädgårdarnas tillstånd sommaren 1964 (trädinventering och förteckning av var de tillhörande fotografierna togs) och Sven-Ingvars föreslagna principskisser. Eftersom Sven-Ingvars förslag endast är en princip och generell uppstramning av parken finns inga detaljritningar från denna tid och texten beskriver även generella åtgärder runt om i parken.

1969 presenterades nästa omgång av ritningar som föreställde caféträdgården och parterren framför herrgården. När dessa anlades är däremot inte känt men borde ha skett samma år eller året efter och i brevet från Lars-Göran Kindström till kulturnämnden 1975 nämns de som redan anlagda⁴⁰.

1975 hade turen kommit till köksträdgårdens utformning som nämnts i principförslaget från 1965. Då ritades även en tillhörande lekplats som det inte skrivits något om tidigare men som inte förverkligades. Samtliga ritningar tycks vara bevarade och även det PM som Sven-Ingvar skrev om anläggningen av

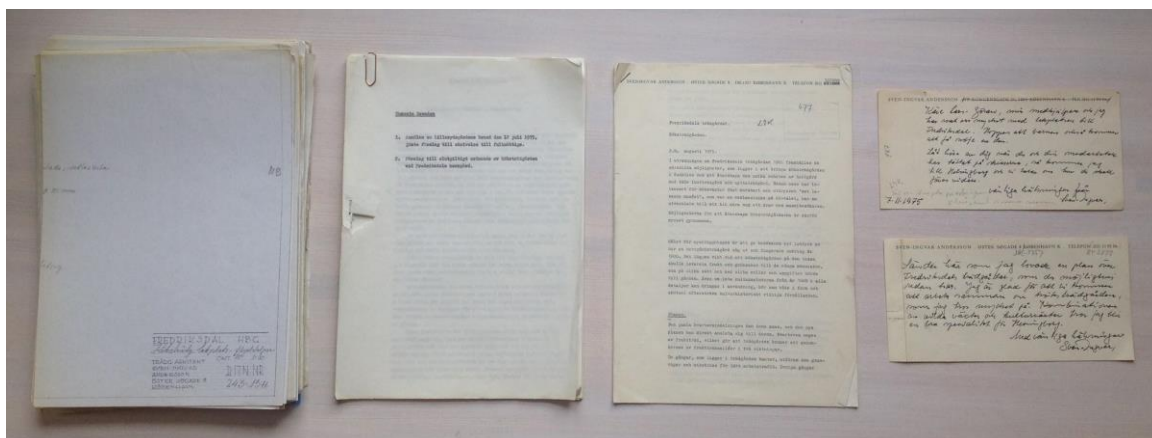

Bild 10: Materialet från 1975 sett från vänster: Ritningarna över förslagen, brev till kulturnämnden angående projektet, text om föreslagna förändringar och brev från Sven-Ingvar Andersson angående Fredriksdal.

köksträdgården.

1976-1977 ca anlades köksträdgården.

1980 framställde Sven-Ingvar ett förslag på hur fruktträdgården vid entrén kunde göras om till rosträdgård som inte förverkligades. De rosträdgårdar som finns på platsen idag är av senare design och stil.

1983 presenterade Sven-Ingvar ett förslag på hur buskslingorna som nämndes i principförslaget kunde anläggas.

1988 anlades buskslingorna och sju träd gallrades bort i engelska parken.

Efter det sista ritningsbidraget 1983 syns Sven-Ingvars involvering i Fredriksdals friluftsmuseum endast på årsmötesprotokollen från åttiotalet.

³⁹ Ibid, 1975.

⁴⁰ Ibid, 1975.

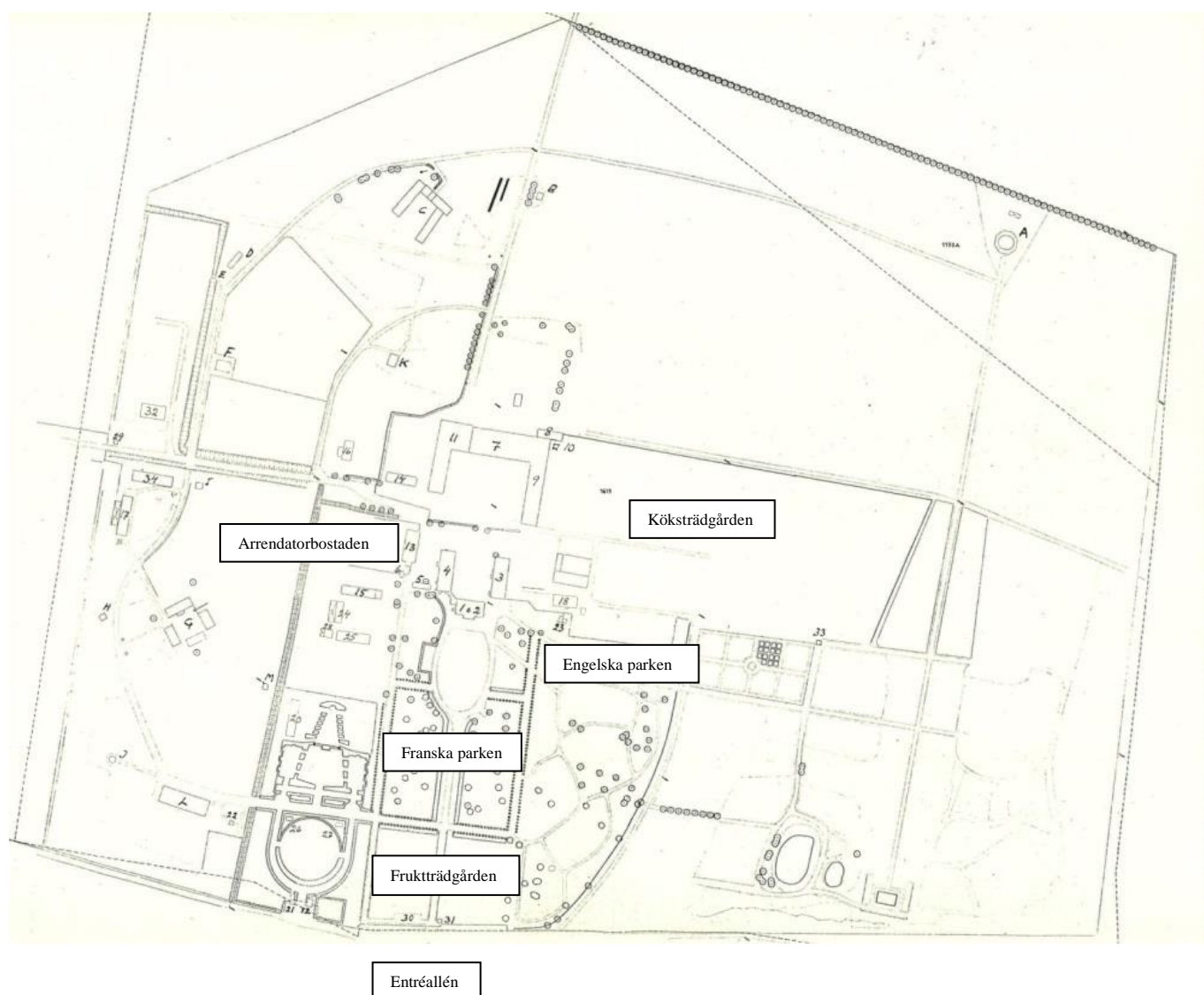

Bild 11: Karta över Fredriksdals friluftsmuseum 1959, innan Sven-Ingvar gjorde förändringar på parken. Sven-Ingvar gjorde förslag för förändringar på nästan hela parken men de markerade områdena är de som lyfts fram främst på följande sidor på grund av att de ändrats mest. Arrendatorbostaden refereras till som caféträdgården och fruktträdgården refereras till som rosträdgården i texten eftersom de är deras nuvarande funktion.

5.1 Franska parken

Den franska parken på Fredriksdal består av området framför herrgården, som syns placerad högst upp i mitten på inventeringsritningen bredvid från 1964. Den består av en plattare del mitt framför huset, lövgångarna som syns utmarkerade längs sidorna och mittgången med sina boskéer samt häckrummen däremellan med många stora träd.

Området direkt framför herrgården på Fredriksdal kallades av Sven-Ingvar för parterren, inte på grund av att den var en regelrätt parterr utan i brist på bättre benämning. Han skrev även att hans planer för parterren troligen skulle bli likt den vision som den ursprungliga skaparen för området hade men nämnde inte om han sett någon gammal karta eller har något att grunda påståendet på.⁴¹ Den ursprungliga franska parken anlades på samma gång som herrgården byggdes i slutet av 1700-talet⁴². Den franska parkstilens växtlighet var hårt tuktad och innehöll ofta långa alléer med fasta blickpunkter, lövgångar och parterrer⁴³.

Avenbokshäcken närmst herrgården hade, precis som byggnadernas interiör och exteriör, slitits under tiden då herrgården tjänstgjorde som regemente under andra världskriget och bränts upp av soldaterna⁴⁴. På inventeringskartan ovan som visar trädgårdarnas tillstånd sommaren 1964 syns en tydlig avsaknad av symmetri där avenbokshäcken saknas på södra sidan och lite vildare trädbestånd i häckrummen.

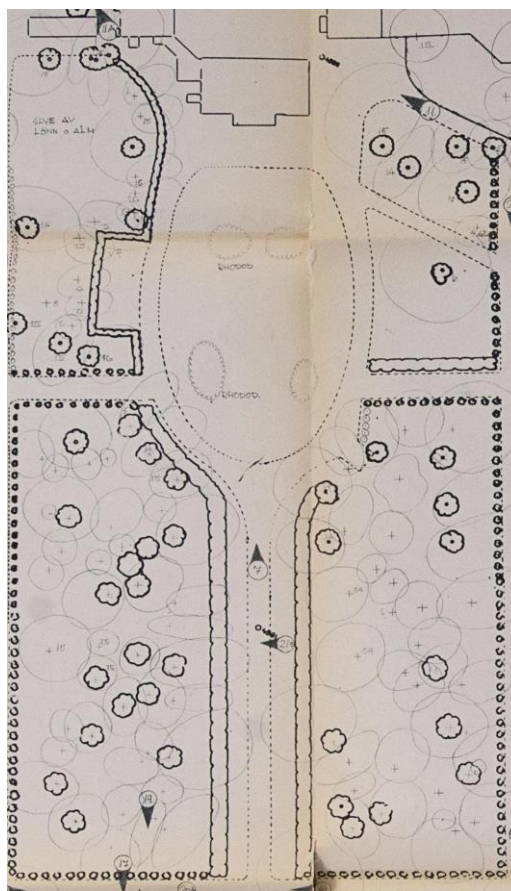

Bild 12: Detalj av franska parken från inventering av Fredriksdal sommaren 1964 utförd och ritad av Sven-Ingvar.

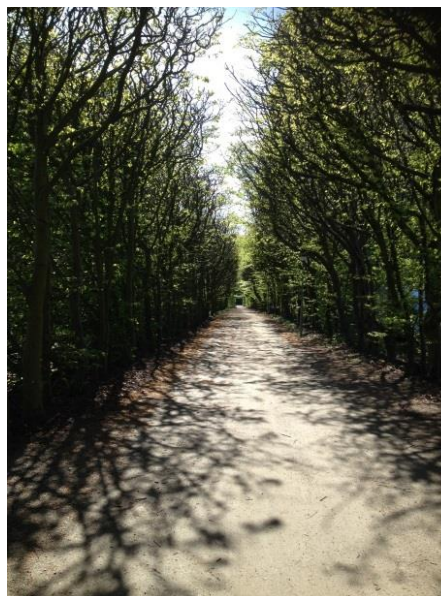

Bild 13: En del av lövgångarna 2015.

⁴¹ Andersson, Sven-Ingvar. *Utredning 1965 om Fredriksdals trädgårdar*, 1965.

⁴² Berggren Barring, Ann -Margreth. Grönskans museum, 1993.

⁴³ Blennow, Anna-Maria. *Europas trädgårdar Från antiken till nutiden*. Lund: Signum, 1995.

⁴⁴ Nyman- Nilsson, Maria; Landskapsarkitekt på Fredriksdal. Samtal 2015-05-27.

När Sven-Ingvars principplan presenterades 1965 föreslog han att lövgångarna skulle fortsätta ända fram till flygelbyggnaderna och knyta samman dessa med en häck till huset. Träden som vid denna åtgärd var tvungna att tas bort ansågs vara av dålig vitalitet oavsett och sågs inte av Sven-Ingvar som ett hinder. Han föreslog även att marken skulle sänkas och jämnas ut på sina ställen i detta område för att jämna ut en sluttning mot norr. Den stora ytan framför herrgården skulle sen besås med gräs och sex rospyramider med rosor av gammal sort placeras ut tillsammans med den befintliga dopfunten som flyttades till axlarnas skärningspunkt. För att balansera upp byggnaderna föreslogs även att det skulle planteras grupper av lindar på ömse sidor om herrgården där det tidigare stått almar som inte ansågs livskraftiga. Lövgångarna som ledde upp till herrgården från västra entréns fruktträdgård var redan på sextiotalet av dålig kvalitet på grund av den omgivande och skuggande växtligheten i häckrummen som inte klippts ner utan tillåtits växa obehindrat. Sven-Ingvar skrev att det fanns två vägar att gå. Antingen kunde man fokusera på att förbättra förutsättningarna för lövgångarna eller fokusera på träden som var livskraftiga och välmående. I slutändan föreslog han däremot att de träd i häckrummen som gränsade mot lövgångarna skulle gallras bort helt men de som angränsade till boskéerna i mitten skulle vara kvar. Han tänkte då att de höga häckarna längs mittgången successivt skulle skuggas ut mer och mer och till slut beskäras kraftigt till låg höjd. Sven-Ingvar var medveten om att det skulle väcka känslor hos folk att beskära en del som var populär hos besökarna men ansåg att det skulle bli en stor förbättring att kunna se in i de bakomliggande trädbestånden och lövgångarna och det nya utseendet hade rimmat bättre med den lilla herrgården.⁴⁵

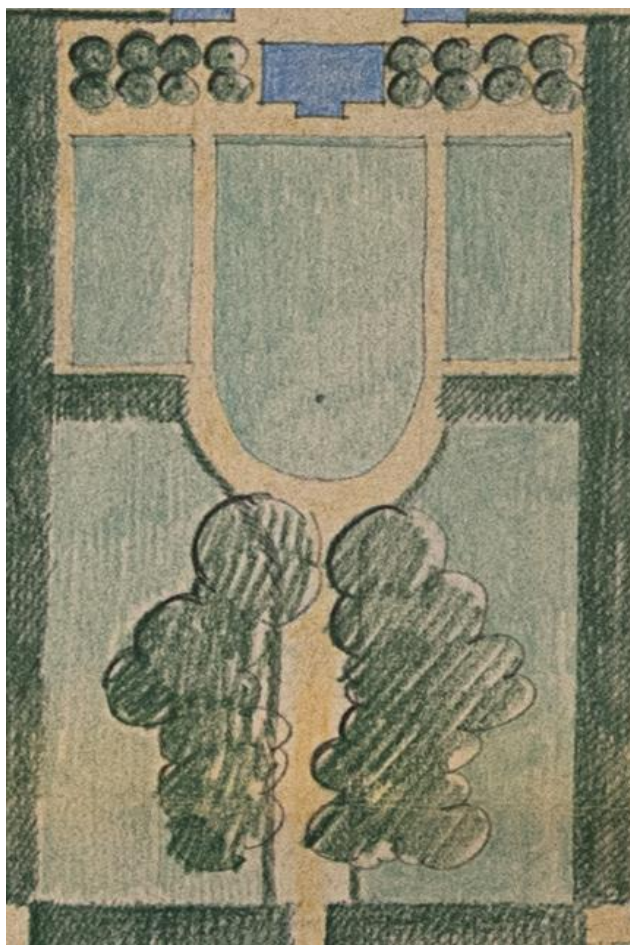

Bild 14: Detalj från Sven-Ingvars förslag 1965 av franska parken.

Arbetet med att förlänga lövgångarna skedde 1966 och utjämningen av marken och lindplanteringen skedde på samma gång. En del dokumenterande fotografier finns i Kulturmagasinet arkiv där man kan se nyplanteringen av parken kring huvudbyggnaden. De redovisar händelseförloppet mellan en stor, tom och lerig yta och en färdiglagd parkdel. Vid ett samtal med Bruno

⁴⁵ Andersson, Sven-Ingvar. *Utredning 1965 om Fredriksdals trädgårdar*, 1965.

Östholm, tidigare anställd vid parkförvaltningen och vän till Sven-Ingvar, nämnde han att lindarna vid herrgårdens gavlar länge var parkens skötebarn på grund av att de stod för vått⁴⁶. Den hårda framfart på lerig jord under anläggningen som syns på bilderna kan ha orsakat en packning av jorden som hindrat lindarna från ordentlig etablering⁴⁷. Enligt Jakob Sandberg, botanist och landskapsvårdare på Fredriksdal, fanns det tills nyligen en lind som sägs blivit över från planteringen bredvid herrgården 1966 som istället planterats på ängen öster om logen där jordförhållandena har låtit vara relativt ostörda. Det trädet mättes nyligen till 60 cm i diameter vid stambasen medan resten av lindarna vid herrgården är betydligt mindre och varierar mellan 20-60 cm i diameter.⁴⁸

1969 presenterades en ny ritning över en helt ny design för området framför herrgården. Designen bestod av 54 uppradade lavendelcirkclar med idegranspyramider, forsythiapyramider och rosor i mellanrummen. Dessa nya växter skulle placeras i jämna rader i grus där det tidigare planerats in två gräsmattor på ömse sidor av den stora gräsmattan precis framför herrgården. Det finns ingen känd skriftlig förklaring av denna design men det bör ha anlagts någon gång mellan 1969 då förslaget lämnades in och 1976 då flygbilden

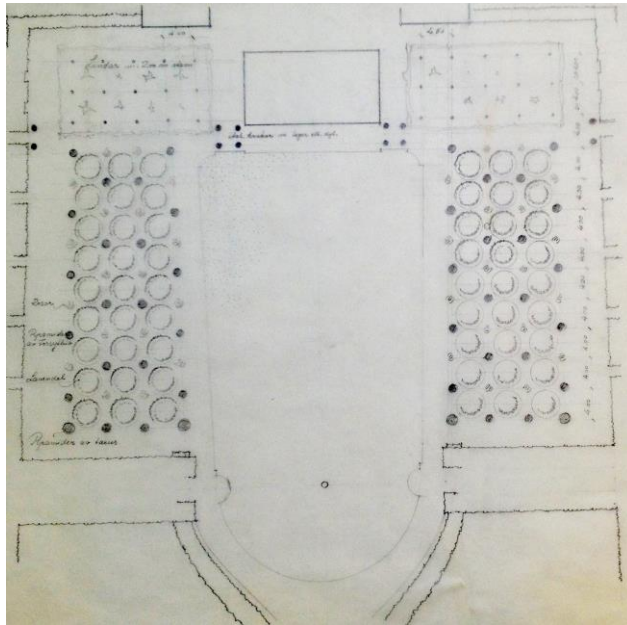

Bild 15: Ritning utförd av Sven-Ingvar föreställande lavendelcirkklarna framför herrgården 1969. Fyrkanten högst upp i bild är herrgården med lindarna inritade på vardera sida.

Bild 16: Detalj från flygfoto taget över Fredriksdals friluftsmuseum ca 1976.

⁴⁶ Östholm, Bruno. Landskapsarkitekt på parkförvaltningen under Sven-Ingvar Anderssons tid. Samtal. 2015-05-11.

⁴⁷ Skiss över museiområdet, 1:1 000, Nr 243-3. Kulturmagasinet i Helsingborg, Arkivlåda om Sven-Ingvar Andersson.

⁴⁸ Sandberg, Jakob; botanist och landskapsvårdare på Fredriksdal. Samtal 2015-05-26.

ovan togs. På ritningsförslaget är växterna symmetriskt placerade på vardera sida om gräsmattan men på grund av den stora avenbok som var i vägen utfördes bara tre fjärdedelar av ringarna och trädet läts stå som än idag står kvar på platsen.

Forsythian togs bort i mitten av nittioalet medan lavendelcirklarna och idegranarna stod kvar på Fredriksdal tills 3-4 år sedan då de var tvungna att tas bort på grund av ett kraftigt åkerfräkenangrepp och det inte var rimligt att bevara dem längre. Gräs såddes på platsen i dess ställe och så ser det ut än idag.⁴⁹

Förslaget att beskära avenbokshäckarna vid herrgården togs inte upp på allvar förrän 1987 av den dåvarande museichefen Torkel Eriksson. Torkel lämnade en skrivelse med förslaget till kulturnämnden som delar av Fredriksdals personalstyrka lämnade en motskrivelse till. Häckarna var ca 4 meter höga 1987, vilket de varit sedan 1835, men föreslogs beskäras till en höjd på 80 cm lagom till 200-års jubileet som häckarna delade med huset. På ena sidan i debatten fanns Museichefen Torkel Eriksson, den dåvarande stadsträdgårdsmästaren Stig Billing och Sven-Ingvar Andersson och på andra stod delar av Fredriksdals personal och parkförvaltningspersonalen. Medan de förstnämnda följde Sven-Ingvars syn från hans förslag från 1965 ansåg de sistnämnda att häckarna var magnifika och borde lämnas ifred.⁵⁰ Kulturnämnden beslutade i slutändan att häckarna inte borde klippas ner på grund av oro att de skulle skadas och häckarna står där än idag för allmän beskådan⁵¹.

5.2 Engelska parken

På kartan nr 2, som tidigare visats vid texten om Fredriksdals trädgårdshistoria på sida 5, från 1877 kan man se hur det finns en ny parkdel på godsets södra sida. Exakt när den anlades är okänt men troligtvis samma årtionde. Parken är anlagd i den engelska landskapsstilen som startade i England under 1700-talets första hälft men kom inte till resten av Europa förrän senare⁵². I den engelska parkstilen var målet att det skulle se så naturtroget ut som möjligt och kallas ibland för det stiliserade back- och beteslandskapet⁵³. Vid ett skapande av en engelsk park på en skånsk platt åker blev parken inte optimal och Sven-Ingvar beskrev det som att ” Resultatet är inte lyckat, men det är tidstypiskt”. Det som Sven-Ingvar ansåg vara viktigast för den engelska stilen var överraskande upptäckter bland slingrande gångar och den täta växtligheten som troligen skapat dessa överraskningsmoment hade inte upprätthållits genom åren.⁵⁴

⁴⁹ Nyman- Nilsson, Maria; Landskapsarkitekt på Fredriksdal. Samtal 2015-05-27.

⁵⁰ Bringmark, Karsten, Storstrid på gång om Fredriksdals häckar Musiechefen vill hårdklippa men personalen protesterar. *Arbetet*, 1987-12-08.

⁵¹ Häckarna kapas inte, *Helsingborgs Dagblad*, 1987-12-12.

⁵² Blennow, Anna-Maria. *Europas trädgårdar Från antiken till nutiden*, 1995.

⁵³ Ibid 1995.

⁵⁴ Andersson, Sven-Ingvar. *Utredning 1965 om Fredriksdals trädgårdar*, 1965.

I sitt förslag från 1965 skriver Sven-Ingvar om att de inte hade några uppgifter om hur den engelska delen på Fredriksdal sett ut ursprungligen och därför inte hade någon möjlighet att göra en restaurering. Däremot tog han huvudegenskaperna som engelska parker bör besitta och gjorde sitt förslag utifrån detta. Överraskningsmoment längs gångarna som ansågs så viktig motverkades av genomsiktligheten i parken. Därför föreslog han att en slinga av hassel skulle planteras in som avgränsare och överraskningen skulle bestå av olika bestånd av förvildade örter. Han skriver att ”Från ett område med konvaljer går gången genom ett valv av hassel ut genom ett område med gullvivor; man passerar en ny hasselrad och kommer ut på ett fält med kungsängsliljor o.s.v.”.⁵⁵ Grässvålen på platsen beskrivs som atrik och ömtålig och ombeds behandlas med största varsamhet. Gallring föreslogs även för att friställa vissa fina trädgrupper och för att växterna inte skulle kväva varandra och då var det främst björkarna som föreslogs tas bort. I den norra delen av den engelska parken föreslog Sven-Ingvar att diket

skulle rensas på träd för att förtydliga gränsen mellan de två delarna och han ansåg att detta skulle bli ett synnerligen fint perspektiv i parken.⁵⁶

Den buskslinga av hassel från förslaget 1965 skapade Sven-Ingvar en detaljritning av 1983 och trots att idén var densamma hade det skett en del förändringar. De utvalda växtslagen var då hagtorn, skogstry, skogsolvon, körsbärskornell, idegran, buxbom, bondsyrén och hassel.⁵⁷ Dessa växtval ändrades sedan än en gång och någon plantering av förvildade örter nämns inte i samband. När Sven-Ingvars vision om den engelska parken förverkligades några år senare stötte de på problem vid anläggningen. I Helsingborgs dagblad kunde

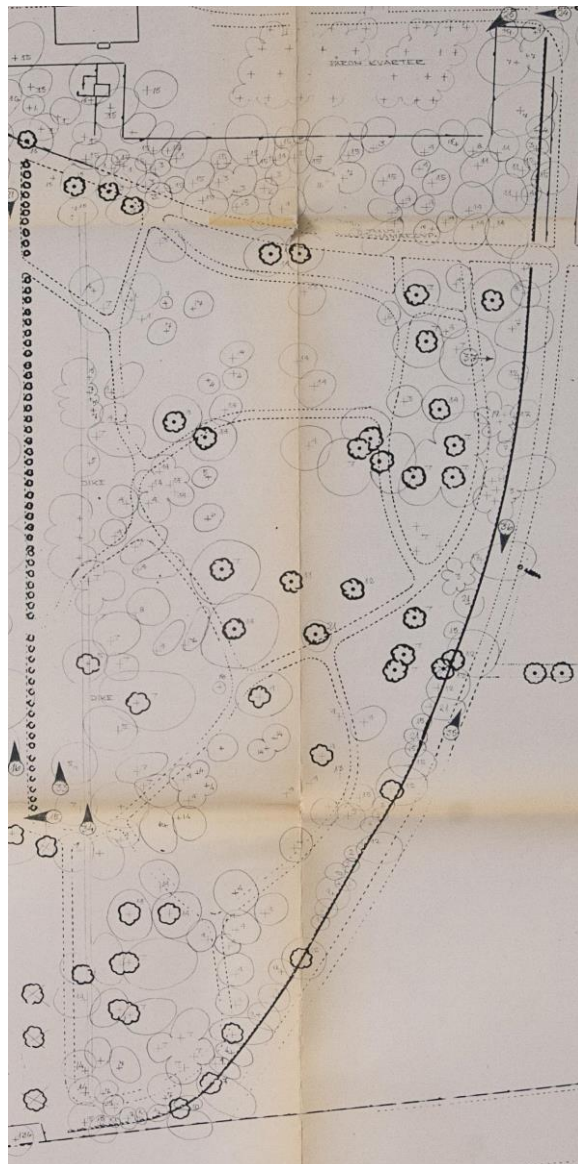

Bild 17: Detalj av den engelska parken från inventering av Fredriksdal sommaren 1964 utförd och ritad av Sven-Ingvar.

⁵⁵ Ibid, 1965.

⁵⁶ Ibid, 1965.

⁵⁷ Ritning. Engelska parken, buskar i rosensklungan, 1:400, 83-03-15, Nr 243-. Kunstbibliotekets arkiv, Söborg.

man 1988 läsa om fällningen av träd som skuggade ut den slingrande häck med rosen- ribes- och syrenbuskar och små idegranar som nyligen planterats⁵⁸. Sju friska träd sågades ner av parkförvaltningens arbetare men under protest. De som fått i uppdrag att såga ner träden ansåg att de borde ha blivit tillfrågade eftersom det fanns sjuka träd i parken som ändå skulle dö som borde ha kapats istället och slingan med buskar hade kunnat anpassas efter det men träden som prioriterades var de som hade mest karaktär som krävdes för en engelsk park⁵⁹. Personen som drog igång arbetet under inrådan med Sven-Ingvar var den dåvarande museichefen Torkel Eriksson som även var drivande i frågan om beskärningen av mittaxelns avenbokshäck i slutet av 1987⁶⁰.

Dagens engelska park är betydligt mer genomsläpplig än Sven-Ingvar ansåg att den borde vara och av den tydligt slingrande häcken från 1988 finns bara fragment kvar.

5

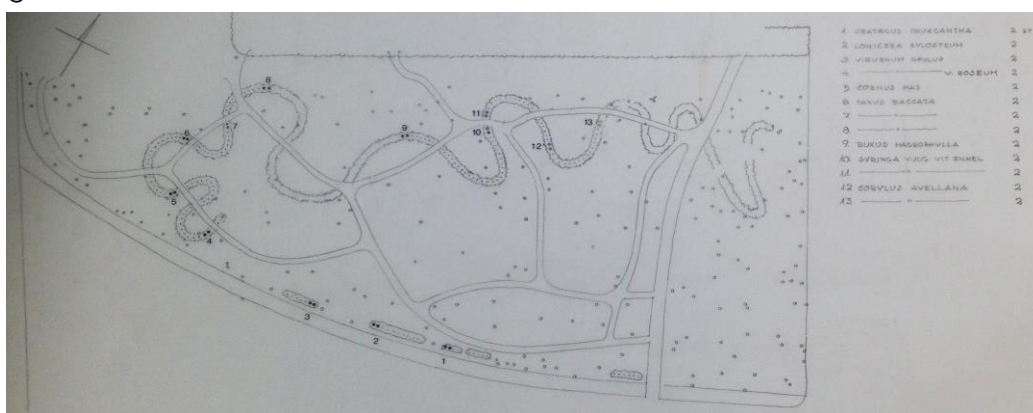

Bild 18: Ritning utförd av Sven-Ingvar 1983 över förslag till plantering av buskslinga genom den engelska parken.

5.3 Köksträdgården

Fredriksdal hade sedan mitten av 1800-talet haft en köksträdgård för att tillhandahålla de som bodde och arbetade på Fredriksdals gods med grönsaker, frukt och bär. När köksträdgården behövdes mindre i detta syfte utvecklades den istället vidare till att bli en handelsträdgård som var i drift ända fram till 1958. Handelsträdgården bestod av fem växthus, en upphöjd lövad bädd och flera trädgårdssängar och var belägna söder om södra flygelbyggnaden fram till den skolbotaniska delen.⁶¹

⁵⁸ Barbäck Karlgren, Christina. Dystert jobb för parkförvaltningen Friska träd fälls för att parken ska bli engelsk, *Helsingborgs Dagblad*, 1988-01-21.

⁵⁹ Eliasson, Pär. Fäller träden under protest, *Helsingborgs Dagblad*, 1988-01-23.

⁶⁰ Bringmark, Karsten. Storstrid på gång om Fredriksdals häckar- Musiechefen vill hårdklippa men personalen protesterar, 1987.

⁶¹ Ohlsson, Karin. Engdahl, Björn. Fredriksdalsminnen, 1997.

Vid tiden då Sven-Ingvar startade sin utredning om Fredriksdals kulturhistoriska trädgårdar startade verkade de växthus och drivbänkar som tidigare prytt platsen under handelsträdgårdens tid redan varit borttagna. Det enda utmarkerade på platsen från inventeringen 1964 var några hallonkvarter och en grupp med barrträd.⁶² Området beskrevs av Sven-Ingvar i utredningen från 1965 som förfallet men med potential och med kulturhistoriskt värde som kunde skapa ett levande trädgårdsodlingsmuseum. Handelsträdgården hade antagligen uttraderat de flesta gamla tecken på hur området sett ut förr i tiden och på sextiotalet fanns ännu inte den användning av trädgårdsarkeologiska metoder som används idag. Samma bevarande av kulturhistoria som genomsyrar hela parken låg även i fokus vid utformningen av köksträdgården och örtagården som planerades innehålla äldre grönsaks-, frukt- och bärsorter. På sextiotalet såg Sven-Ingvar hur frukt och grönt producenter gick mer och mer från de gamla sorterna och förädlade fram produkter med fokus på bättre avkastning istället för kvalitet och smak vilket han ansåg öka behovet av en historisk köksträdgård.

I sin utredning från 1965 beskrev Sven-Ingvar hur köksträdgården skulle se ut i stora drag med en fyrkantig kvartersindelning omgivna av fruktträd med odling

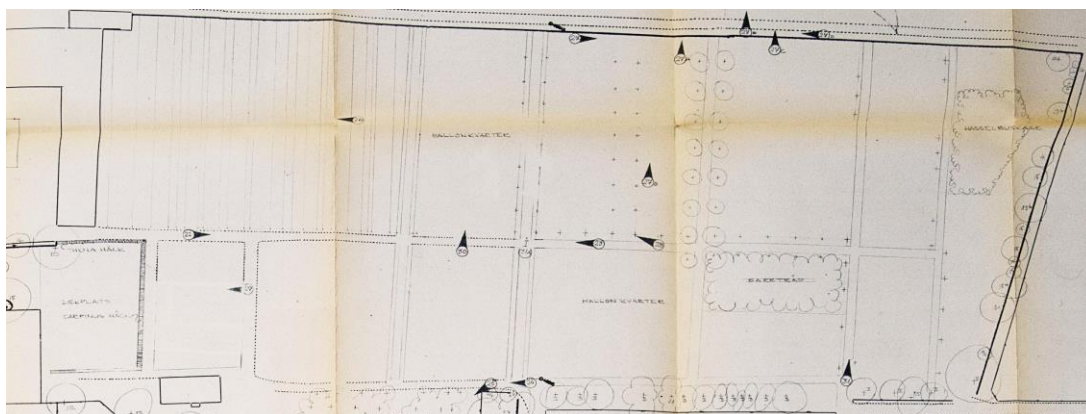

Bild 19: Detalj av inventeringsritning av Fredriksdal sommaren 1964 föreställande köksträdgården, ritad av Sven-Ingvar.

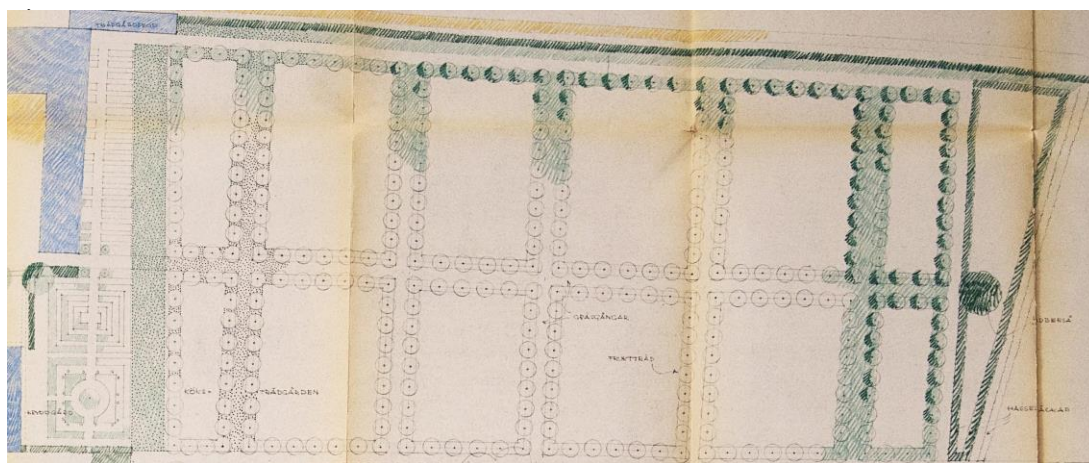

Bild 20: Detalj av Sven-Ingvars förslag för Fredriksdals förändringar 1965 föreställande köksträdgården och i det vänstra nedre hörnet kan man även se örtträdgården med sina två kvadrater samt en planerad bänkgård längs logen.

⁶² Ritning. Trädgårdarnas tillstånd sommaren 1964, 1:400, Nr 243-1. Kulturmagasinet i Helsingborg, Arkivlåda om Sven-Ingvar Andersson.

och gräsbesådda grusgångar runtomkring. Frukträden föreslogs planteras i två omgångar med ett mellanrum på 5-10 år och även de borde vara av äldre sort. Närmst den södra flygeln skulle en kryddträdgård planteras med gamla sorter blommande växter och kryddörter och dess form specificeras inte närmre i text utan endast på ritningen. Där ser man att de föreslås vara inte i fruktträdkvarter som resten utan två kvadrater, den ena med en inre cirkel och den andra med två inre mindre kvadrater med en väst-östlig gång igenom. Köksträdgården föreslogs avslutas med en lindberså och en hasselboské med ett litet lusthus. Bikupor nämns även som en självklarhet och ett orangeri som en möjlighet.⁶³

Tio år senare blev det dags för en detaljplan och förverkligande av de idéer som Sven-Ingvar tidigare lagt fram. 1975 presenterades den nya detaljplanen över köksträdgården, örtträdgården och en tillhörande lekplats och bänkgård.

Lekplatsen nämns inte i någon text innan eller efter men i ett brev från Sven-Ingvar till Lars-Göran Kindström från 1975 står det ”...min medhjälpare och jag har roat oss mycket med lekplatsen till Fredriksdal. Hoppas att barnen också kommer att få nöje av den”⁶⁴. Lekplatsförslaget bestod av nio välgjorda detaljritningar och planerade uppföras vid kryddträdgårdens östra sida men blev aldrig verklighet. Lekplatser uppfördes senare i parken men på andra ställen och med annan utformning.

Köksträdgården verkställdes däremot och arbetet tros ha börjat 1-3 år senare och på flygbilder av området från 1976 syns tydliga spår av att de börjat bereda marken inför anläggandet. Växtmaterial markerades ut och beskrevs efter olika kvarter som utformades som beskrivet 1965 med bärbuskar under träden och köksväxter i mitten. Växterna som föreslogs skulle vara av sorter som var äldre än från 1800-talet i så stor utsträckning som möjligt och Fleischers trädgårdshandbok från 1795

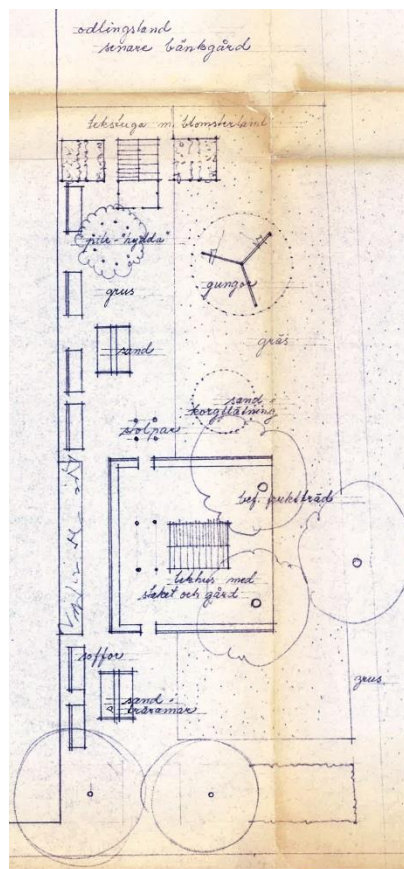

Bild 21: Ritning av den föreslagna lekplatsen längs logens långsida bredvid örtträdgården, ritad av Sven-Ingvar 1975.

Bild 22: Bild av köksträdgården 2015.

⁶³ Andersson, Sven-Ingvar. *Utredning 1965 om Fredriksdals trädgårdar*, 1965.

⁶⁴ Andersson, Sven-Ingvar. Brev till Kindström, Lars-Göran. 1975-11-07, Kulturmagasinet Helsingborg, Arkivlåda om Sven-Ingvar Andersson.

rekommenderades vid frågor om sorter samt odlingstekniker och växelodling framhölls som önskvärt.⁶⁵ När det gäller driften av köksträdgården nämns det inte alls några föreskrifter eller råd i utredningen av Fredriksdals trädgårdar från 1965 men betonas desto mer i texten tillhörande förslaget från 1975. Där kan man läsa "1965 hade det varit orealistiskt att för den renoverade köksträdgården föreslå den driftsform, som användes på Fredriksdal år 1800. Idag, 10 år senare, är det närmast en självklarhet att odlingen skall bedrivas på det sätt som kallas biodynamiskt och som i praktiken är detsamma som "på 1700-tals manér".⁶⁶

I samband med köksträdgården anlades även den örträdgård som beskrevs redan 1965 mot den södra flygelbyggnaden med buxbomshäckar i geometriska mönster. Vid ett besök på platsen idag ser kvadraten med cirkeln likadan ut medan den andra kvadraten har nord-syd gående bänkodlingar istället för den föreslagna på ritningarna.

Bild 23: Bild av örträdgården 2015 som än idag har Sven-Ingvars ursprungliga formgivning. I bakgrunden skimtar lövgången till vänster och herrgårdens lindar, även de föreslagna av honom.

Hur länge Sven-Ingvars köksträdgård upprätthölls är okänt men när Maria Nyman Nilsson, landskapsarkitekt på Fredriksdal, kom till området 1994 syntes bara fruktträdens rutnät av förslaget från 1975 och därunder växte mest gräs och kvickrot. De vackra körsbärsträd som flankerade mittgången insjuknade och var tvungna att tas bort så körsbär planterades där lekplatsen och bänkparken skulle ha varit istället vid logens långsida. Återplanteringen av köksträdgården under Marias ledning sattes igång 1995 och som mest hade de fyra kvarter med köksväxter. Maria gjorde bland annat arkivsökningar för att hitta passande sorter och växtval till trädgården, fick fröer av genbanken och tillförde flätade staket runt kvarteren. Idag odlas det köksväxter i två kvarter och i ca fem sker en provodling av gammeldags rosor under ledning av POM. Ca 1200 kloner har samlats in genom volontärer från hela Sverige från olika trädgårdar men provet har snart nått sitt slut och då kan det hända att gamla sädsorter eller lin planteras i de kvarteren.⁶⁷

⁶⁵ Andersson, Sven-Ingvar, Text inför köksträdgårdens anläggning, augusti 1975. Kulturmagasinet Helsingborg, Arkivlåda om Sven-Ingvar Andersson.

⁶⁶ Andersson, Sven-Ingvar, Text inför köksträdgårdens anläggning, 1975.

⁶⁷ Nyman- Nilsson, Maria; Landskapsarkitekt på Fredriksdal. Samtal 2015-05-27.

5.4 Rosträdgården

Det första området som mötte en efter entrén vid ett besök på Fredriksdal vid principförslagets skapande var en fruktträdgård med jämna rader av träd på båda sidor av den hagtornshäck med prydnadsknappar som följde huvudaxeln. Sven Ingvar föreslog att planteringen skulle gallras och att det skulle sås gräs på marken under. Han föreslog även att när träden dog ut naturligt skulle det inte planteras nytt utan de rum som skapades av gallring och bortfall skulle bli behagliga uppehållsplatser. Ytorna mellan träden föreslogs då kunna användas till demonstrationer och utställningar.⁶⁸

Bild 24: Detalj av flygfoto taget över Fredriksdal ca 1976 föreställande fruktträdgården som tidigare låg vid entrén till parken där det nu ligger en rosträdgård. Lägg märke till att trädraderna ser utgallrade ut.

I detta första förslag från 1965 nämns inga planer på en rosenträdgård men femton år senare ritades ett förslag av Sven-Ingvar på hur en sådan kunde anläggas på platsen där den västra fruktträdgården låg. Förslaget var tänkt endast med ett 20-tal olika rossorter medan Fredriksdal ville ha större antal och det slutade med att ledningsgruppen avböjde förslaget. På grund av att en plantskolist vid namn Valdemar Pedersen i Løve, vars hälsa vacklade, ville donera sin samling med gammeldags rosor blev det bråttom att formge en rosträdgård på Fredriksdal. När rossamlingen istället togs omhand av en annan villig, vid namn Torbjörn Timm, saktade arbetet med rosträdgården ner och förslaget tänktes igenom i lugn och ro. De

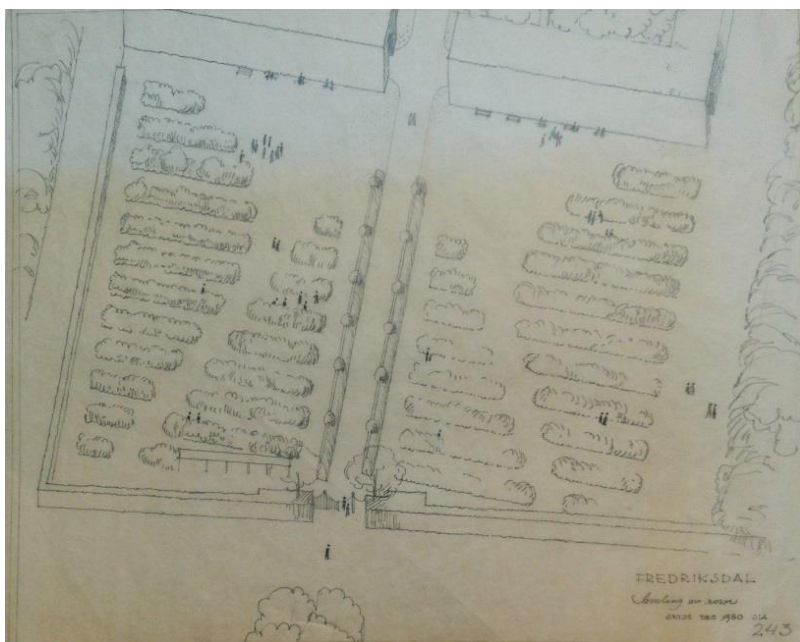

Bild 25: Sven-Ingvars förslag till rosträdgården sett från entrén.

⁶⁸ Andersson, Sven-Ingvar, *Utredning 1965 om Fredriksdals trädgårdar*, 1965.

som istället formgav rosträdgården blev Lars-Åke Gustavsson och Marie Widén och den anlades ca 1980-1981.

De två rosträdgårdar som ligger på platsen idag är uppdelade efter två teman. Den första ritades av Kerstin Junker-Lönnholm och anlades år 2000 samt invigdes 2003 och har moderna rossorter i fokus efter besökarnas efterfrågan med även perenner i kompositionen. Den andra ritades av Maria Nyman-Nilsson och anlades 2006-2007 samt invigdes 2008 och har istället kulturhistorisk inriktning.⁶⁹

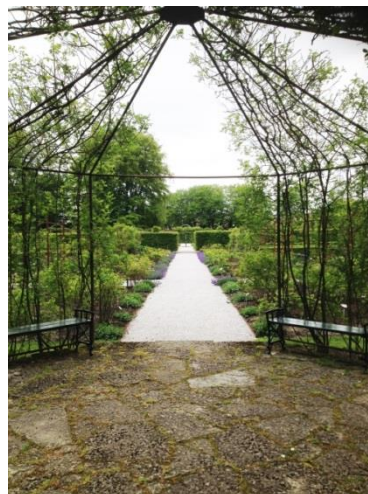

Bild 26: Fotografi av den moderna rosträdgården 2015.

5.5 Caféträdgården

När Sven-Ingvar Anderssons ursprungliga förslag skrevs 1965 fanns det planer att anrätta ett café i den före detta arrendatorbostaden och han nämnde hur naturligt det då vore med en uteservering i anslutning⁷⁰. Vid en undersökning av hans ritning av den befintliga platsen 1964 syns ingen befintlig vegetation på platsen förutom en bokhäck på den östra sidan och ett angränsande mindre skogsområde mot norr. De övriga omgivande strecken runt huset till höger i bild kan däremot även de vara häckar alternativt plank. Rundningen mitt i bild är ett hål som kan ha sitt ursprung i den damm som tidigare legat på platsen.⁷¹

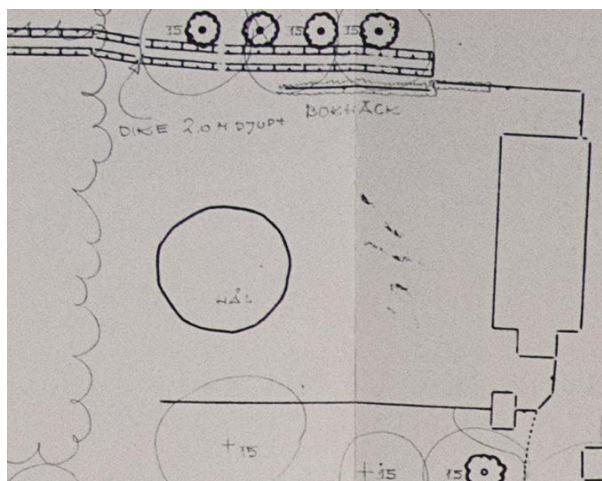

Bild 27: Detalj av inventering av Fredriksdal som utfördes sommaren 1964 av Sven-Ingvar. Bilden föreställer arrendatorbostaden och dess trädgård som senare skulle bli café med tillhörande trädgård och uteservering.

Framsidan mot söder föreslogs inrättas som en ”enkel sydländsk trottoarservering”⁷² med några bord samt en gammaldags mullbänk för stämningens skull. Om man föredrog skugga framför sol kunde även några bord ställas åt skogssidan. Det Sven-Ingvar betonar mest i texten är däremot att

⁶⁹ Nyman-Nilsson, Maria; Landskapsarkitekt på Fredriksdal. Samtal 2015-05-27.

⁷⁰ Andersson, Sven-Ingvar, *Utredning 1965 om Fredriksdals trädgårdar*, 1965.

⁷¹ Ritning. Trädgårdarnas tillstånd sommaren 1964, 1:400, Nr 243-1. Kulturmagasinet i Helsingborg, Arkivlåda om Sven-Ingvar Andersson.

⁷² Andersson, Sven-Ingvar, *Utredning 1965 om Fredriksdals trädgårdar*, 1965.

plantera en häck av avenbok för att avgränsa trädgården från fägården och mangården. Häckrummet som bildades var till för mödrar med barn men skulle inte vara en klassisk lekplats utan snarare en trädgård som uppmuntrade till lek. Vidare föreslogs även att en lekstuga med flaggstång, en sittgunga för fyra och dignande fruktträd skulle pryda platsen.⁷³ Inga av de föreslagna förändringarna ritades i detalj men formen på trädgården ritades på ett nytt sätt som riktades mer mot ekonomibyggnaderna än mot det angränsande skogsområdet⁷⁴.

Den enda detaljritningen av caféträdgården finns i Danmarks Kunsthbiblioteks arkiv i Søborg och är från 1969. Caféträdgården kallades på denna ritning för Mamsellens trädgård, ett namn vars ursprung är okänt men lever vidare än idag, och trädgården skiftar både i placering och utformning i jämförelse med det tidigare förslaget. Den ursprungliga formen på trädgården från inventeringen 1964 var bevarad i ritningen från 1969. På ritningen återkommer den runda formen i flera varianter och bygger på en slags axel från utgången till trädgården från caféet som kantas av klätterstänger och svanar (troligen lekgungor). Först möts besökaren av en gräsmatta med en oval av paradisäpplen för att sen gå vidare till runda ligusterhäckar med syréner, rundlarna som skapas av liguster och syren skulle fyllas med sand. Dessa sandfyllda häckrundlar kan antas vara menade som sandlådor för barnen eftersom det var planerat ett litet lekhus i anslutning. I slutet av trädgården föreslogs två bokbersåer som inte skulle klippas och är utritade utan öppning. Borden placerades på och vid sidan av gräsmattan och en

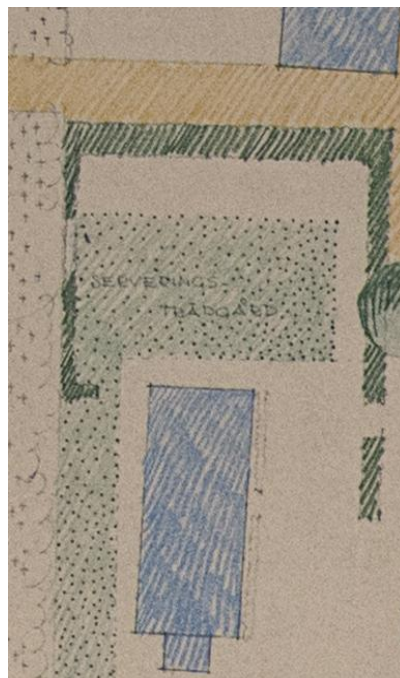

Bild 28: Detalj av Sven-Ingvars förslag över parkens förändringar 1965. Bilden föreställer samma plats som föregående bild med den skillnaden att han ritat in trädgården åt öster istället för norr som den var från början.

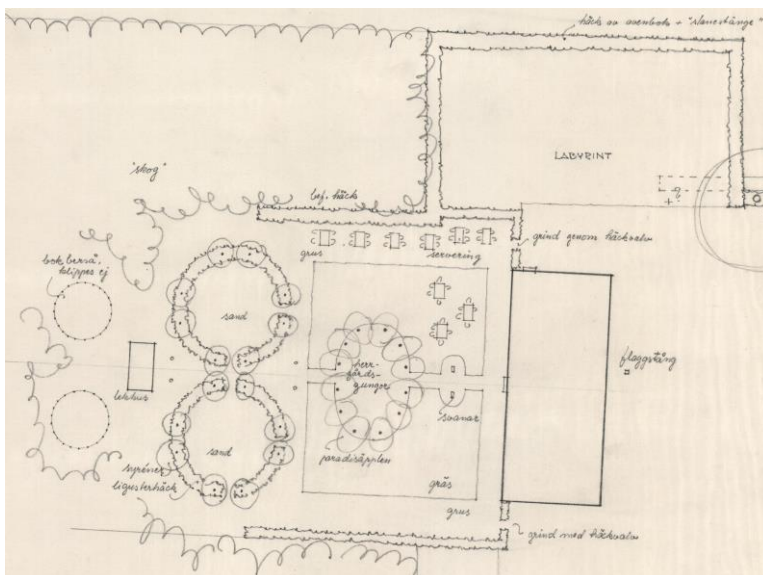

Bild 29: Ritning över caféträdgården utförd av Sven-Ingvar 1969. Vid detta förslag har trädgårdens riktning ändrats tillbaka till det ursprungliga.

⁷³ Ibid 1965.

⁷⁴ Ritning. Förslag till restaurering, 1:400, Nr 243-2, 1965. Kulturmagasinet i Helsingborg, Arkivlåda om Sven-Ingvar Andersson.

herrgårdsgunga ritades in mitt bland paradisäpplena. Det föreslogs även en labyrint på östra sidan av caféhuset som inte beskrevs i större ordalag än så men kan antas vara till för barn eftersom Sven-Ingvar planerat in en del för dem i caféträdgården och dessutom var det ett relativt litet utrymme.⁷⁵

När mamsellens trädgård anlades är inte helt säkert men det borde skett någon gång mellan 1969 då ritningen lämnades in och 1975 då caféträdgården nämns som färdig⁷⁶. Det finns flygbilder från tiden då köksträdgården planerades anläggas ca 1976 och på dem syns caféträdgårdens utformning klart och tydligt. Samtliga delar från ritningen verkar då ha anlagts förutom labyrinten och lekhuset.

Mamsellens trädgård ser idag ungefär ut som på flygbilden från 1976 med vissa mindre skillnader. Eftersom området som på ritningen kallas ”skog” och angränsar mot trädgårdens norra sida tagits bort under åren på grund av bland annat almsjukan har en nyare och fyrkantigt utformad häck planterats för att rama in trädgården. Dessutom har de klätterstänger och svanar som fanns längs mittaxeln försvunnit och de slutna bokbersåerna öppnats upp. Liguster och syrénrundlarna

i mitten av trädgården är borttagna och i dess ställe finns idag

perennrabatter i samma form. Borden har nu placerats i trädciirkeln, perennciirkarna, bersåerna och vid sidan av gräsmattan.

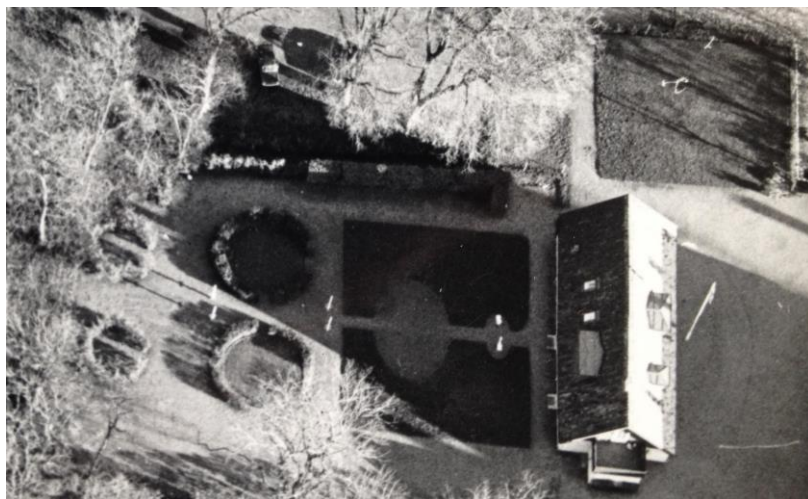

Bild 30: Detalj av flygfoto taget över Fredriksdals trädgårdar ca 1976. På bilden syns caféträdgården och hur stor del av förslaget som anlades i verkligheten.

5.6 Entréallén

Allén ifråga är den som leder upp mot stora ingången till Fredriksdals friluftsmuseum från väster i det utanförliggande grönområdet. På 60-talet när Sven-Ingvar gjorde sin principplan bestod den av almar och var smal i sin utformning med självsådd skog runt omkring. Vägen fanns redan sen tiden då huset byggdes på 1700-talet och syns på kartorna i delen om Fredriksdals historia. Allén är inte en del av Fredriksdals egentliga område och men Sven-Ingvar fick uppdraget med ett principförslag för Fredriksdals trädgårdar av

⁷⁵ Ritning. Mamsellens trädgård, skala inte angiven, 69-12-?, Nr 243-5. Kunstbibliotekets arkiv, Söborg.

⁷⁶ Kindström, Lars-Göran. Brev till kulturnämnden, 1975-08-12. Kulturmagasinet i Helsingborg, Arkivlåda om Sven-Ingvar Andersson.

parkförvaltningen som troligtvis hade ansvar även över allén. Det tycks då vara naturligt att föreslå förändringar även här eftersom allén är början på anläggningens huvudaxel.

I sin text med föreslagna förändringar från 1965 fastslog Sven-Ingvar att almarna i allén behövde utvecklas fritt som när de var unga och föreslog att de närmsta omgivande träden 15 meter runt allén skulle gallras bort. Vidare föreslog han även att det skulle planteras en rad med bokplantor 15 meter från alléns sidor som med tiden skulle ersätta almalléen. I hans utredning föreslog Sven-Ingvar även att bilarna kunde köra enkelriktat på varsin sida om allén och ha gångtrafik i mitten men huruvida detta hann ske är osäkert.⁷⁷ Gallringen runt allén skedde redan runt mars 1966 och det bestämdes att biltrafiken skulle förbjudas helt i och med bytet till högertrafik i september 1967⁷⁸.

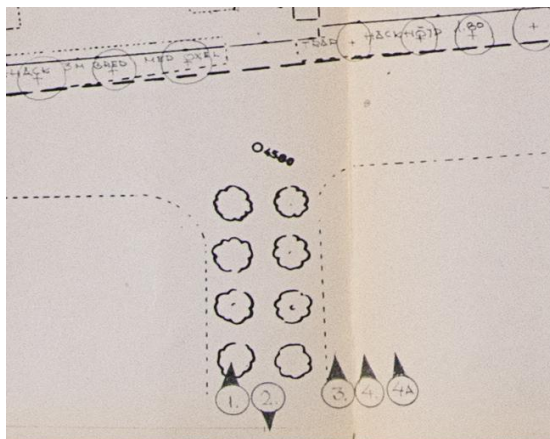

Bild 31: Detalj från inventering av Fredriksdals park 1964. Bilden föreställer slutet på den allé som leder upp mot huvudingången till Fredriksdal samt den gräsyta som Sven-Ingvar namngav den västra korridoren.

Bild 32: Detalj från Sven-Ingvars ritning över sitt förslag för förändringar på Fredriksdal från 1965. Här syns tydligt att ytorna runt allén planerats gallras på träd vid jämförelse med föregående bild.

⁷⁷ Andersson, Sven-Ingvar, *Utredning 1965 om Fredriksdals trädgårdar*, 1965.

⁷⁸ Fredriksdalsalléen ljusare Bilar portförbjudna 1967, *Helsingborgs Dagblad*, 1966- 03-10.

Dagens allé består av de bokar som planterades in som ersättare för almarna, och trots att intrycket av allén är annorlunda än det ursprungliga känns det behagligt att färdas i den. I sin utredning var Sven-Ingvar medveten om den stora skillnaden i uttryck som den nya allén skulle göra för platsen men ansåg att det ändå blev bättre i förhållande till den omgivande skogen då han fann det vara en paradox att ha en smal allé genom en skog⁷⁹. Bokarna som skapar dagens allé är uppstammade men placerade ovanligt tätt för att vara en allé. I den beskrivande texten från 1969 nämner han att det ska "planteras en tät rad av bokplantor" och att de ska "bilda en ersättning för almallén" samt att "intrycket blir i det stadiet annorlunda än det ursprungliga" men det skrivs inte mer beskrivning om hur den nya bokallén skulle se ut⁸⁰. För några år sedan var det dags att ge entréerna och allén nytt liv. Stadsbyggnadsförvaltningen undersökte då Sven-Ingvars undersökning från 1965 för särskilda anvisningar och stammade upp och dylikt bokarna efter deras tolkning⁸¹. Bruno Östholm, en vän och före detta kollega till Sven-Ingvar, har senare berättat om att han mindes det som att Sven-Ingvar hade för avsikt att bokarna skulle formklippas enligt bild nr 27 ovan och inte stammas upp. Arbetet med att skapa denna formklippning borde i så fall ha påbörjats väsentligt tidigare.⁸²

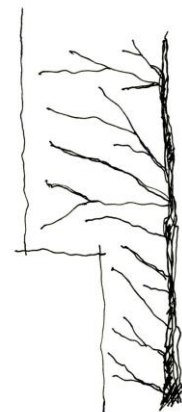

Bild 33: Snabb skiss över hur Sven-Ingvar kan ha tyckt att bokträden skulle beskåras. Bruno Östholms tolkning ritad av Freja Hansson.

Bild 34: Bild av entréallén 2015. De gamla almarna är borta och de tätt planterade bokarna har växt upp som substitut. Den horisontella linjen i slutet av allén är den västra korridoren och längst bort skymtar herrgården.

Där allén möter parkingången fanns en gräsremsa längs parkens västsida som det skapats naturliga förslitningar i. Ytan ansåg Sven-Ingvar betona gränsen mellan parken och det förskogade området på ett väldigt fint sätt och föreslog att bredden på gräsytan, som av honom kallades för den västra korridoren, borde breddas till 15 meter. Anledningen till detta kan vara att skapa ett samband och en naturlig övergång från de 15 meter som föreslogs längs alléns sidor.⁸³

⁷⁹ Andersson, Sven-Ingvar, *Utredning 1965 om Fredriksdals trädgårdar*, 1965.

⁸⁰ Ibid, 1965.

⁸¹ Nyman- Nilsson, Maria; Landskapsarkitekt på Fredriksdal. Samtal. 2015-05-27.

⁸² Östholm, Bruno. Landskapsarkitekt på parkförvaltningen under Sven-Ingvar Anderssons tid. Samtal. 2015-05-11.

⁸³ Andersson, Sven-Ingvar, *Utredning 1965 om Fredriksdals trädgårdar*, 1965.

Dagens västra korridor är inte en sliten gräsyta utan en bred planerad grusyta med mycket gångtrafik under främst sommarsäsongen då parken har som mest besökare.

5.7 Övriga nämnda områden

Sven-Ingvar Andersson föreslog inte bara stora och drastiska förändringar för Fredriksdal utan nämnde även andra områden och företeelser på Fredriksdal som skulle bevaras som de var eller ändras på mindre spektakulära vis. Det finns inte särskilda ritningar för dessa föreslagna förändringar utan de kommenterades troligen av Sven-Ingvar för att skapa en enlighet i parken.

Gårdsplanen mellan herrgården, den södra flygelbyggnaden, den norra flygelbyggnaden och fägården föreslogs bevaras tom och funktionsgrundad men att marknivån borde sänkas för att återgå till ursprungligt läge och för att husets socklar skulle te sig högre. Vissa av de kastanjer som prydde gårdsplanens östra sida borde enligt Sven-Ingvar tas bort för att betona gränsen mellan fägården och mansgården. I dagens gårdsplan finns det en mindre oval perennrabatt med pileflätad kant vilket inte följer Sven-Ingvars anvisningar men har däremot kopplingar till hur platsen såg ut förr i tiden. På kartan från 1826 som visas i delen om Fredriksdals trädgårdshistoria i denna uppsats syns en tydlig oval och upphöjd grönyta i gårdsplanens mitt. Kastanjerna

Bild 35: Herrgården och gårdsplanen sett från ekonomibyggnaderna 2015. Kastanjerna som nämns i texten syns i förgrunden och till höger om herrgården skimtar de lindar som Sven-Ingvar lät plantera.

mellan huvudbyggnaderna och ekonomibyggnaderna reglerades till en tydlig rad vilket kan ha skett tidigt eftersom det ser prydligt ut redan på flygbilder från tiden då köksträdgården anlades ca 1977. Fägårdsplanen föreslogs täckas med gräs och en kant med kullersten längs byggnaderna men fick gärna ändras om detta var historiskt okorrekt. Diket däremellan skulle rensas från sly.

Häckteatern beskrevs med berömmande ordalag av Sven-Ingvar och var enligt honom en vacker och välvårdad del i parken som smälte in fint i herrgårdsmiljön. På grund av detta föreslogs endast att skötseln och brukandet borde fortsätta som det gjort dittills. Häckteatern används än idag i högsta grad

och delar av anläggningen är fortfarande vacker och tät men moderna tillskott till teatern har till viss del prioriterats framför växtligheten. I anslutning till häckteatern fanns en skog med många almar som löpte hela vägen från teatern upp mot ekonomibyggnaderna och Sven-Ingvar ansåg denna grönyta vara viktig och borde bevaras till stor del. I den södra delen rekommenderades däremot en gallring till förmån för lövgången och även inplantering av avenbok så att denna del skulle vara en motpol till den glesare engelska parken. Teaterskogens värde låg även till stor del i att den avgränsade parken från museidelarna. Skogarna i allmänhet på Fredriksdal ansågs av Sven-Ingvar ha som största funktion att ge skydd, avgränsa och skapa rum och borde på så vis hållas homogena och äldre träd gallras ut för att hålla skogen ung. Detta gällde däremot inte den engelska parken där gamla och karaktärsfulla individer föredrogs.

Trädgårdsmöblerna som förespråkades vid principförslaget var de befintliga vita bänkar som återfinns på platsen än idag. Sven-Ingvar nämnde även att en gammal soffa med sirliga gjutjärnsgavlar och säte och rygg i trä som fanns på platsen med fördel kunnat åter tillverkas då det i så fall både blivit vackert och historiskt korrekt.

Det bästa materialvalet till vägar och gångar på Fredriksdal ansågs av Sven-Ingvar vara morängrus och inte kross eller asfalt. Troligtvis beror detta på en vilja att behålla det ursprungliga på platsen. Trafiken kommenterades även av Sven-Ingvar men det är otydligt vilken slags trafik han syftar på.⁸⁴

Fredriksdals gränser betonas speciellt och den kontext parken var i. Parken var inte bara viktig i sig själv utan även viktig i egenskap av en korrekt ram till byggnaderna. Parkens gränser i alla väderstreck kommenterades och föreslogs mindre förändringar för att parken skulle te sig acceptabel i området det låg i 1965 och vice versa.

⁸⁴ Andersson, Sven-Ingvar, *Utredning 1965 om Fredriksdals trädgårdar*, 1965.

6. Diskussion

”Eftersom Fredriksdal är en så helgjuten anläggning, har det varit en mycket stimulerande uppgift att söka fram till den punkt, där det kulturhistoriska kravet kan förenas med hänsyn till trädgårdarnas nuvarande utseende och till dagens behov och praktiska realiteter”⁸⁵

Med ovanstående ord slutade Sven-Ingvar Andersson sin utredning om Fredriksdals trädgårdar 1965 i vilka hela hans tillvägagångssätt och mening med arbetet på Fredriksdal ryms. Sven-Ingvar lockades inte till att endast tänka bakåt utan försökte se vad hans tids människor kunde få ut av platsen då dess gamla funktion som privat bostad inte längre var ändamålsenlig. Vid den tiden som Sven-Ingvar kom in i projektet var parken på väg att utvecklas från privat trädgård till offentlig park eftersom fokus fram till dess hade varit att restaurera byggnaderna på området hade trädgården fått vänta. Det var inte förrän hans uppstramande åtgärder blev en verklighet som man faktiskt kunde avnjuta parken som en helhet.

Hur såg SIAs förslag ut och vad var bakgrunden till förslagen?

Ett begrepp som återkommit under undersökningen av både Sven-Ingvar, Fredriksdal och de båda i kombination är tid. I arbetet med historiska trädgårdar betyder det allt eftersom det är tidens gång som gör dem intressanta och det är även tidens gång som kan göra dem förlorade för framtiden. Vid studierna kring Sven-Ingvars arbete på Fredriksdal har tidens gång spelat stor roll och det har varit intressant att se samma plats från olika tidsperspektiv sett ur samma mans ögon över en tjugooårsperiod. I min vardag som studerande trädgårdsingenjör förlorar man sig ofta i sin egen design och har egna idéer om hur en designprocess går till utan återkoppling till verkligheten. Det har varit uppfriskande att få fördjupa sig i ett projekt som har sträckt sig över så pass lång tid men som ändå haft samma ansvariga formgivare. Att se hur idéer kan utökas och förändras över tid, inte bara för att tidens anda har ändrats utan även designerns preferenser och intresse. Ett exempel på detta är driften i köksträdgården där Sven-Ingvar själv kommenterar tidens förändring på trädgårdens möjligheter. Den äldre typ av skötsel som var omöjlig 1965 blev helt plötsligt inte bara en möjlighet utan en självklarhet 1975⁸⁶.

Sven-Ingvar Anderssons åsikter om arbeten med historiska trädgårdar och hans begrepp kan appliceras även på Fredriksdals trädgårdar. Så hur har han tagit sig an de olika delarna och vilka sorters ingrepp har han gjort? Som tidigare nämnts i texten om Sven-Ingvars syn på arbeten med historiska trädgårdar hade han olika begrepp för olika sorters åtgärder. I en text från 1957 kallade han dem för Pastisch-restaurering, Antikvarisk restaurering och nyskapande restaurering⁸⁷ och i en annan text från 1993 valde han uttrycken restaurering, renovering och

⁸⁵ Andersson, Sven-Ingvar, *Utredning 1965 om Fredriksdals trädgårdar*, 1965.

⁸⁶ Andersson, Sven-Ingvar, Text inför köksträdgårdens anläggning, 1975.

⁸⁷ Andersson, Sven-Ingvar, Våra gamla trädgårdar och den nya tiden- Bevara, förnya, förändra. Särtryck ur föreningens för dendrologi och parkvård årsbok *Lustgården* 1958-59, Uppsala: Almqvist & Wiksells boktryckeri AB, 1960.

fri förnyelse⁸⁸. Sven-Ingvar utförde sin inledande utredning om Fredriksdals trädgårdar med tillhörande upprustningsförslag 1965. Vid en närmre tolkning av ett brev från Lars-Göran Kindström till kulturnämnden inför köksträdgårdens anläggande verkar arbetet de beställt från Sven-Ingvar varit ett ”.. återförande av de olika trädgårdarna och parkerna på Fredriksdal till ett äldre utseende.”⁸⁹. Ordet ”återförande” för tankarna till en restaurering medan begreppet ”ett äldre utseende” kan betyda en efterlikning som i en renovering. När man tittar på förändringarna han gjort är det intressant att fråga sig hur mycket historiska eftersökningar han gjorde inför arbetet på Fredriksdal. Det häfte med historiska bilder som följde med utredningen 1965 har inga textförklaringar förutom enkla ord vilket gör det svårt att veta exakt hur mycket som kollades upp i förväg och hur mycket som var känsla och instinkt från Sven-Ingvars sida. Däremot betonade han vikten av grundliga dokumentationer och undersökningar redan i texten från 1957 och han kan ha utfört en historisk undersökning utan att beskriva det närmre i sitt förslag. Vid arbetet med den franska parken verkade han mest gå på att växtligheten skulle rimma väl med byggnaderna och ha en gammal känsla snarare än att vara helt historiskt korrekt. Vid lavendelringsförslaget gick han helt från historiken och valde en egen väg att gå. I den engelska parken var grundstommen lik originalformen men växtmaterialet var ett större frågetecken och den häck som planerades genom anläggningen hade inga historiska belägg förutom dess förändringar i parkens genomsiktlighet. I köksträdgården däremot fokuserade Sven-Ingvar på historien och rutnätet som anlades var likt det som syns på de gamla kartorna från 1800-talet. Återgåendet till äldre driftsform och valet av äldre sorters växter visar på ett försök till återskapning av vad som funnits på platsen tidigare i den mån det gick. I fruktträdgården, senare rosträdgården, hade det inte funnits så mycket växtlighet genom tiderna att återkomma till vilket öppnade upp för förslag som rosträdgården som var en produkt av den tidens behov. I caféträdgården fanns inte heller något av värde att återskapa och en helt fri design ritades upp. Entréallén är ett exempel på hur en allé inte behöver ersättas med något likadant som stod där förut bara känslan och riktningen bevaras. I det stora hela tycks Sven-Ingvar ha gjort en renovering av parken men med inslag av rekonstruktion och fri förnyelse på de ställen som tillåtit det. Jag finner det befriande att tänka på möjligheterna och inte begränsningarna som kommer av de olika renoveringsteknikerna som Sven-Ingvar lyfter fram förutsatt att man använder sig av dem på ett korrekt sätt.

Man kan anta att anledningen att de började med upprustningen med herrgårdsområdet, franska parken och caféområdet eftersom det ligger i parkens huvudaxel och är den delen som de flesta besökare spenderar tid i och bildar sin uppfattning om parken utifrån. Eftersom Fredriksdal har varit till för allmänhetens skull sedan Gisela Trapps donation 1918 kan det antas vara den logiska utvecklingen av parken. De flesta offentliga anläggningar får en begränsad budget för året och så är antagligen även fallet med Fredriksdals friluftsmuseum och pengarna prioriteras därför att läggas på det mest akuta för tillfället. I brevet från Lars- Göran Kindström till kulturnämnden betonas att de var medvetna redan 1965 om att genomförandet av Sven-Ingvars principplan

⁸⁸ Andersson, Sven-Ingvar, Principper för bevaring, *Landskab*, Nr 5, 1993.

⁸⁹ Kindström, Lars-Göran. Brev till kulturnämnden, 1975-08-12. Kulturmagasinet i Helsingborg, Arkivlåda om Sven-Ingvar Andersson.

skulle ske över en längre tidsperiod vilket även hade skett med arbetet med den botaniska trädgården⁹⁰.

Sven-Ingvar fokuserade mycket på att sätta parken i dess rätta kontext eftersom få människor hade sett parken som en helhet och planerat den utifrån det vilket hade resulterat i en park som likt ett lapptäcke sammanfogats till en brokig röra. Gränser mellan de olika delarna och gränserna till omgivningen prioriterades och att förtydliga meningen med de olika områdena.

När man handskas med en trädgård med redan uppvuxet växtmaterial och historia måste man välja ståndpunkt och kunna försvara sin åsikt eftersom det alltid finns någon som tycker annorlunda. Debatterna angående häckbeskrivningen i franska parken och kapningen av träd i engelska parken är exempel på detta. Sven-Ingvars syn på hanteringen av historiska trädgårdar kan kännas hårt och drastiskt för vissa som värnar om trädgårdshistoria till varje pris men allt är inte svart eller vitt. Det gäller att tolka hans ord rätt om man ska förstå att hans synvinkel inte är att göra vad man vill i alla lägen utan bygger på en noga avvägning. Sven-Ingvar la stor vikt vid att bevara trädgårdar av kulturhistoriskt intresse men ansåg inte att historisk korrekthet skulle gå före om inte möjligheten att skapa något bra fanns. Det blir dagens gestaltares uppgift att göra avvägningen hur anläggningen ifråga ska angripas.

Vad finns bevarat idag av hans design?

Dagens Fredriksdal ser i stort sett ut som på Sven-Ingvars tid om man tittar på parkens struktur och upplägg men om man tittar närmre finns det små förändringar lite överallt. Trots att lekplatsen som han föreslog och hade så roligt med att rita inte blev verklighet finns idag två lekområden i parken och barnen har en central roll i Fredriksdal. En stor del av parkens besökare är nämligen lokala skolklasser som får ta del av parkens och vår historia från tidig ålder. Köksträdgården lever vidare i Sven-Ingvars anda i 1800-tals tema men har även nyare delar som är mindre strikta och via projekt som gammeldags rosprojektet i ledning av POM förs forskningen framåt. Lavendelringarna är som tidigare nämnt avlägsnade från platsen på grund av åkerfräkenproblemet och idegranarna samt forsythian togs även bort. När dessa prioriterades bort blev resultatet mer historiskt likt men även mer tomt på upplevelser.

I framtiden blir det aktuellt att fråga sig hur stor respekt man bör ha för tidigare trädgårdsdesigners och deras verk på Fredriksdal eftersom det är ett levande museum som borde utvecklas hela tiden för att inte stagnera. När Sven-Ingvar en gång i tiden var på besök på Fredriksdal passade Maria Nilsson Nyman på att fråga hur han hade ställt sig inför en eventuell förändring av hans design varpå han svarade något i stil med- ändra gärna men bara om ni tror ni kan göra det bättre än mig! Den respekt som finns för en stor trädgårdsarkitekts verk kan hindra framtida förändringar men om man tittar på Sven-Ingvars syn på att dagens människa bör få utrymme även på historiska platser finns inget hinder för omgestaltning. Bara det görs med respekt för historien, föregående design och resulterar i något bättre och mer ändamålsenligt för dagens situation.

⁹⁰ Kindström, Lars-Göran. Brev till kulturnämnden, 1975-08-12. Kulturmagasinet i Helsingborg, Arkivlåda om Sven-Ingvar Andersson.

Hur kommer det sig att man sällan hör talas om designen på Fredriksdal när man talar om Sven-Ingvars samlade arbeten?

Syftet med denna uppsats har varit att belysa Sven-Ingvar Anderssons verk i Fredriksdals friluftsmuseum som har en av Helsingborgs mest kända parker i tid till den första utredningens femtioårsjubileum. Sven-Ingvars uppdrag var att återställa parken till sin forna glans och tilläts då inte, alternativt ville inte, sätta sin stämpel på platsen i för stor utsträckning med nyskapande design. Det kan vara svårt att definiera ett arbete som har omfattat större delen av en anläggning och Sven-Ingvars arbete syntes mest för allmänheten i lavendelringarna och caféträdgården. En anledning till att man sällan hör det talas om hans arbete på Fredriksdal kan även vara att skaparna av trädgårdar ofta faller i glömska för allmänheten och om inte trädgårdsvärlden påminner om deras verk minns knappt de trädgårdskunniga kreationen efter femtio år.

Redan på nittioalet när Sven-Ingvar var på besök på Fredriksdal kommenterade han den dåliga kvaliteten på ritningskopiorna från 60- och 70-talen som Fredriksdal hade i sitt arkiv⁹¹. Dessa ritningar har inte kopierats för bevarande sen Sven-Ingvar levererade dem till Fredriksdal. Med så många ansvarsområden som Kulturmagasinet och Fredriksdal har kan det lätt hända att denna typ av åtgärder faller mellan stolarna och information kan lätt gå förlorad.

I samband med min uppsats har de tre ritningarna från 1965 fotograferats av och har större chans att bevaras. Dessa ritningar är extra viktiga eftersom det inte finns bevarade original av de kopior som Fredriksdal har. Vid mitt besök på kunstabibliotekets arkiv i Söborg fann jag originalen till vissa av ritningskopiorna som finns på Fredriksdal men även ritningar av bland annat caféträdgården och lavendelparterren som Fredriksdal inte har sedan tidigare. Dessa kommer scannas in och även finnas på Fredriksdal i framtiden.

På samma gång som denna uppsats skrivs håller personalen på Fredriksdal på att skriva en ny upplaga av boken *Kring kärnan* som ges ut av Helsingborgs museum med fokus på Fredriksdals historia. Boken kommer bidra till att dokumentera parkens historia ytterligare för framtiden och där innefattas även en del om Sven-Ingvars bidrag.

Fredriksdal är en mångsidig park med mängder av ämnen att fördjupa sig i och om jag skulle göra om allt igen hade jag hejdat mina ambitioner och fokuserat på färre delar och gått ännu mer på djupet. Jag blir nyfiken på vilka som var med vid anläggningen och hur mycket det kostade. Vem som var Sven-Ingvars medarbetare och hur de resonerade, som en förstahandskälla istället för spekuleringar. Vidare hade det varit intressant att ta ett djupdyk i framtidens möjligheter och begränsningar med en historisk anläggning som Fredriksdal samt hur en renovering av platsen hade gått till om det utförts idag. Mina förhoppningar är däremot att min uppsats kan ha ett värde som nedskrivet och redogörande historia för intresserade både på Fredriksdal och bland allmänheten. Fredriksdal har varit en del av Helsingborgarnas arv i snart hundra år och kommer fortsätta föra historien, kulturen, naturen, hantverket och livsglädjen vidare i lika många år till.

⁹¹ Nyman-Nilsson, Maria; Landskapsarkitekt på Fredriksdal. Samtal 2015-05-27.

7. Källförteckning

Andersson, Sven-Ingvar, *Utredning 1965 om Fredriksdals trädgårdar*, 1965. Kulturmagasinet i Helsingborg, Arkivlåda om Sven-Ingvar Andersson. Oförtecknad samling.

Andersson, Sven-Ingvar, Våra gamla trädgårdar och den nya tiden- Bevara, förnya, förändra. Särtryck ur föreningens för dendrologi och parkvård årsbok *Lustgården* 1958-59, Uppsala: Almqvist & Wiksells boktryckeri AB, 1960.

Andersson, Sven-Ingvar, Principper för bevaring, *Landskab*, Nr 5, 1993.

Andersson, Sven-Ingvar. Brev till Kindström, Lars-Göran. 1975-11-07, Kulturmagasinet i Helsingborg, Arkivlåda om Sven-Ingvar Andersson. Oförtecknad samling.

Andersson, Sven-Ingvar, Text inför köksträdgårdens anläggning, augusti 1975. Kulturmagasinet i Helsingborg, Arkivlåda om Sven-Ingvar Andersson. Oförtecknad samling.

Barbäck Karlgren, Christina. Dystert jobb för parkförvaltningen Friska träd fälls för att parken ska bli engelsk, *Helsingborgs dagblad*, 1988-01-21.

Berggren Barring, Ann-Margreth. Grönskans museum; *Utblick landskap*, Nr 2, 1993.

Blennow, Anna-Maria. *Europas trädgårdar Från antiken till nutiden*. Lund: Signum, 1995.

Bringmark, Karsten, Storstrid på gång om Fredriksdals häckar Musiechefen vill hårdklippa men personalen protesterar. *Arbetet*, 1987-12-08.

Eliasson, Pär. Fäller träden under protest, *Helsingborgs Dagblad*, 1988-01-23.

Flinck, Maria. *Historiska trädgårdar- Att bevara ett föränderligt kulturarv*. Stockholm: Carlsson bokförlag, 2013.

Fredriksdalsalléen ljusare Bilar portförbjudna 1967, *Helsingborgs Dagblad*, 1966- 03-10.

Friberg, Per. Sven-Ingvar Andersson: En syntes av biologi, teknologi och konst. Minnesord *Sydsvenska Dagbladet*. 2007-08-10.
<http://www.sydsvenskan.se/familj/minnesord/sven-ingvar-andersson-en-syntes-av-biologi-teknologi-och-konst/>. (Hämtad 2015-04-24)

Gustavsson, Karin, 'Gisela Trapp: Glimtar ur en konsulinns liv', Ann Louise Kemdal(red.), *Kring kärnan* 26, Författarna och Helsingborgsmuseum, Helsingborg, 1997.

Helsingborgs stadslexikon.
[Http://stadslexikon.helsingborg.se/index.php?title=Lars-Göran Kindström](http://stadslexikon.helsingborg.se/index.php?title=Lars-Göran_Kindström)
(hämtad 2015-05-07)

Häckarna kapas inte, *Helsingborgs dagblad*, 1987-12-12.

Høyer, Steen, Forord. *Festskrift tilegnet Sven-Ingvar Andersson*, Steen Høyer, Annemarie Lund och Susanne Möldrup (red.), Köpenhamn: Arkitektens forlag, 1994.

ICOMOS, Florensdeklarationen, 1982. http://www.icomos.se/wp-content/uploads/2013/05/Florensdeklarationen_1982.pdf (hämtad 2015-05-27)

ICOMOS, Venedigdokumentet, 1965. [http://www.icomos.se/wp-content/uploads/2013/05/Venice Charter -Sv.pdf](http://www.icomos.se/wp-content/uploads/2013/05/Venice_Charter_-_Sv.pdf) (hämtad 2015-05-27)

Kindström, Lars-Göran. Brev till kulturnämnden, 1975-08-12. Kulturmagasinet i Helsingborg, Arkivlåda om Sven-Ingvar Andersson. Oförtecknad samling.

Möller, Lotte. *Tre mästare Tre trädgårdar*. Stockholm: Natur och Kultur, 2006.

Nyman- Nilsson, Maria; Landskapsarkitekt på Fredriksdal. Samtal 2015-05-27.

Nytt om gammalt- Fredriksdals herrgård 200 år, Helsingborgs museum 1986.

Ohlsson, Karin. Engdahl, Björn. ´Fredriksdalsminnen´. Ann Louise Kemdal (red), *Kring kärnan 26*. Författarna och Helsingborgsmuseum, Helsingborg, 1997.

Sandberg, Jakob; botanist och landskapsvårdare på Fredriksdal. Samtal 2015-05-26.

Sven-Ingvar Anderssons Curriculum vitae. *Festskrift tilegnet Sven-Ingvar Andersson*, Steen Høyer, Annemarie Lund och Susanne Möldrup (red.), Köpenhamn: Arkitektens forlag, 1994.

Sven-Ingvar Andersson 2002- havekunstens idé. Høyer, Steen (red.), Utställningskatalog. Köpenhamn: Arkitektens forlag, 2002.

Trapp, Gisela. Donationsbrev. 1918-03-19. Kulturmagasinet kopia, original: Helsingborgs stadsarkiv, F2EA15.

Ung hälsingborgare föreslås till konstprofessur i Danmark. *Helsingborgs Dagblad*. 1963-08-29.

Vallin, Herved. *Botaniska trädgården inom Fredriksdals friluftsmuseum*, Helsingborg, Schmidts boktryckeri, 1965.

Östholm, Bruno. Landskapsarkitekt på parkförvaltningen under Sven-Ingvar Anderssons tid. Samtal. 2015-05-11.

8. Bildförteckning

1. Illustration från utredning av Fredriksdals trädgårdar från 1965, Ritad av Sven-Ingvar Andersson, finns på Kulturmagasinet i Helsingborg.
Tillstånd att använda från hans dotter Beata Engels Andersson.
2. Lapp från Sven-Ingvar Andersson till troligtvis Lars-Göran Kindström angående arbete på Fredriksdal ca 1975. Kulturmagasinet Helsingborg, Arkivlåda om Sven-Ingvar Andersson.
3. Karta öfver ägorna Fredriksdal Med flera Hemman och Lagenheter Tillhöriga Lagmannen och Riddaren at Nordstjerne och Wasa Orden A.P Ståhle, Upprättad 1826. Papperskopia, Kulturmagasinet Helsingborg, Arkivlåda om Fredriksdal.
4. Karta öfver Egendomen Fredriksdal och Filborna Uti Helsingborgs socken och Luggude härad och Malmöhus län, Upprättad vid rågångsuppgående år 1877. Papperskopia, Kulturmagasinet Helsingborg, Arkivlåda om Fredriksdal.
5. Inskannad papperskopia av detalj av Häradsekonomiska kartan från 1910-1915, Kulturmagasinet Helsingborg, Arkivlåda om Fredriksdal.
6. Hansson, Freja, Fotografi av den landskapsbotaniska delen av Fredriksdal, maj 2015.
7. Högardh, Clas, Karta över Fredriksdal, 2004. Beställningsjobb av Fredriksdal friluftsmuseum, muntlig tillåtelse att använda bilden.
8. Möller, Lotte. Bild av Sven-Ingvar Andersson. Okänt datum.
9. Material från Sven-Ingvars förslag till utformning på Fredriksdal från 1965, Kulturmagasinet, Arkivlåda om Sven-Ingvar Andersson.
10. Material från Sven-Ingvars förslag till utformning på Fredriksdal från 1965, Kulturmagasinet, Arkivlåda om Sven-Ingvar Andersson.
11. Karta över Fredriksdals friluftsmuseum i Hälsingborg, upprättad år 1959 av stadsingenjör Tore Carlström. Kulturmagasinet i Helsingborg, Arkivlåda om Fredriksdal.
12. Trädgårdarnas tillstånd sommaren 1964, 1:400, Nr 243-1, Kulturmagasinet i Helsingborg, Arkivlåda om Sven-Ingvar Andersson.
13. Hansson, Freja. Fotografi över lövgångarna, maj 2015.
14. Skiss över museiområdet, 1:1 000, Nr 243-3, Kulturmagasinet i Helsingborg, Arkivlåda om Sven-Ingvar Andersson.
15. Parterren, 1:200, 69-12-, Nr 243-6, Kunstbibliotekets arkiv, Søborg.

16. Flygfotografi över Fredriksdal, 1976, Kulturmagasinet, Arkivlåda om Fredriksdal. Okänd fotograf.
17. Trädgårdarnas tillstånd sommaren 1964, 1:400, Nr 243-1, Kulturmagasinet i Helsingborg, Arkivlåda om Sven-Ingvar Andersson.
18. Engelska parken, buskar i rosensklingan, 1:400, 83-03-15, Nr 243-, Kunstbibliotekets arkiv, Söborg.
19. Trädgårdarnas tillstånd sommaren 1964, 1:400, Nr 243-1, Kulturmagasinet i Helsingborg, Arkivlåda om Sven-Ingvar Andersson.
20. Förslag till restaurering, 1:400, Nr 243-2, Kulturmagasinet i Helsingborg, Arkivlåda om Sven-Ingvar Andersson.
21. Köksträdgården, lekplats, 1:100, 75-09-, Nr 243-13, Kulturmagasinet i Helsingborg, Arkivlåda om Sven-Ingvar Andersson.
22. Hansson, Freja. Fotografi av köksträdgården på Fredriksdal. 2015-05-25.
23. Hansson, Freja. Fotografi av örtträdgården på Fredriksdal. 2015-05-25.
24. Flygfotografi över Fredriksdal, 1976, Kulturmagasinet, Arkivlåda om Fredriksdal. Okänd fotograf.
25. Samling av rosor, skala inte angiven, 80-12-, Nr 243-, Kunstbibliotekets arkiv, Söborg.
26. Hansson, Freja, Fotografi av den moderna rosträdgården, maj 2015.
27. Trädgårdarnas tillstånd sommaren 1964, 1:400, Nr 243-1, Kulturmagasinet i Helsingborg, Arkivlåda om Sven-Ingvar Andersson.
28. Förslag till restaurering, 1:400, Nr 243-2, Kulturmagasinet i Helsingborg, Arkivlåda om Sven-Ingvar Andersson.
29. Mamsellens trädgård, skala inte angiven, 69-12-, Nr 243-5, Kunstbibliotekets arkiv, Söborg.
30. Flygfotografi över Fredriksdal, 1976, Kulturmagasinet, Arkivlåda om Fredriksdal. Okänd fotograf.
31. Trädgårdarnas tillstånd sommaren 1964, 1:400, Nr 243-1, Kulturmagasinet i Helsingborg, Arkivlåda om Sven-Ingvar Andersson.
32. Skiss över museiområdet, 1:1 000, Nr 243-3, Kulturmagasinet i Helsingborg, Arkivlåda om Sven-Ingvar Andersson.

33. Hansson, Freja. Snabbskiss, tolkning av Bruno Östholms förklaring. 2015-05-11.
34. Hansson, Freja. Fotografi av entréallén. 2015-05-25.
35. Hansson, Freja. Fotografi av herrgården och gårdsplanen, maj 2015.

9. Bilagor

1. Trädgårdarnas tillstånd sommaren 1964, 1:400, Nr 243-1, Kulturmagasinet i Helsingborg, Arkivlåda om Sven-Ingvar Andersson.
2. Skiss över museiområdet, 1:1 000, Nr 243-3, Kulturmagasinet i Helsingborg, Arkivlåda om Sven-Ingvar Andersson.
3. Förslag till restaurering, 1:400, Nr 243-2, Kulturmagasinet i Helsingborg, Arkivlåda om Sven-Ingvar Andersson.
4. Ritningsförteckning över befintliga ritningar över Fredriksdals trädgårdar ritade av Sven-Ingvar Andersson.